

ГОДИШЕН ИЗВЕШТАЈ 2020

FOUNDATION ФОНДАЦИЈА
OPEN ОТВОРЕНО
SOCIETY ОПШТЕСТВО
MACEDONIA МАКЕДОНИЈА

СОДРЖИНА:

Вовед	3
Извештај за активностите спроведени во рамките на концептите во 2020 година	4
Иницијатива „Излези и гласај“	33
Клучни постигнувања и/или активности што ја одбележаа работата на организациите поддржани во рамките на стратегиските области на ФООМ во 2020 година	35
Листа на поддржани проекти во 2020 година	48

ВОВЕД

Во 2020 година, Фондацијата Отворено општество – Македонија (*ФООМ*) работеше на постигнување на трите стратегиски цели кои се дел од стратегијата за 2019 – 2020 година, и тоа: **1)** Поддршка за реформите поврзани со приоритетните области на *ФООМ* (процесот на пристапување во ЕУ, образование и млади, здравство, правна и фискална рамка за граѓанското општество и правно зајакнување) и поддршка за учеството на граѓанското општество да даде свој придонес во креирањето на јавните политики; **2)** Барање отчетност од властите, преку следење на напредокот во однос на јавните политики поврзани со пристапувањето во ЕУ, следење на планирањето и на трошењето на јавните средства во високото образование и на буџетските алокации кои ги афектираат маргинализираните групи во здравството, како и следење на политиките на локалните власти во областите на урбанистичкото планирање, заштитата на животната средина и локалните буџети во три општини, и **3)** Подобрување на квалитетот и пристапот до здравствените, правните и до образовните услуги на заедниците кои имаат ограничен пристап до услугите или добиваат услуги и сервиси со незадоволителен квалитет.

Во 2020 година, планираните активности за постигнување на трите стратегиски цели беа спроведувани во рамките на четири **концепти**: (1) Учество на граѓанското општество во процесот на пристапување во ЕУ; (2) Партнерства во заедниците за унапредување на локалната демократија; (3) Образование на помалубројните етнички заедници, и (4) Мрежна стратегија за правно зајакнување, и тоа во две **области**: (1) Студентски права и ангажираност и (2) Здравствени политики засновани на права.

Како брз одговор на здравствената криза предизвикана од пандемијата на КОВИД-19 и целејќи кон навремена реакција и ублажување на социо-економските последици, во 2020 година *ФООМ* обезбеди 1.141.018 долари (62.973.533 денари) за хуманитарни помош во пакети со храна, хигиенски средства и суплементи за повеќе од 15 000 најзагрозени ромски семејства во 18 општини; административна и правна помош за нископлатените и неформалните работници, пред сè жени, Роми и самохрани родители за пристап до државните економски мерки; поддршка за развој на иновативни модели за справување со економските неповолности и застапување за долгорочни мерки за ублажување на социо-економската криза; поддршка за локални организации за надгледување и застапување за унапредување на политиките и практиките на локалните власти во време на криза и за информирање на граѓаните за мерките за заштита од вирусот преку креативен активизам; донација на таблет уреди со интернет картички за 350 деца од социјално загрозени семејства; техничка опрема неопходна за реализација на онлајн наставата за 10 училишта во кои настава на јазиците на помалубројните заедници ја следат околу 5 000 ученици; обука за дигитални компетенции на наставници; итн.

Вкупниот износ на средства потрошени за спроведување на активностите на *ФООМ* во 2020 година изнесува 4.345.350 долари (235.172.917 денари), од кои 3.589.505 долари (195.355.947 денари) потекнуваат од Фондациите Отворено општество, а 755.845 долари (39.816.970 денари) од други донатори.

**ИЗВЕШТАЈ ЗА АКТИВНОСТИТЕ СПРОВЕДЕНИ ВО
РАМКИТЕ НА КОНЦЕПТИТЕ ВО 2020 ГОДИНА**

КОНЦЕПТ: УЧЕСТВО НА ГРАЃАНСКОТО ОПШТЕСТВО ВО ПРОЦЕСОТ НА ПРИСТАПУВАЊЕ ВО ЕУ

Преку концептот Учество на граѓанското општество во процесот на пристапување во ЕУ, во 2020 година продолживме да работиме на поддршката на реформската агенда поврзана со пристапувањето во ЕУ, во областите правосудство, борба против корупцијата и заштита од дискриминација, давајќи придонес во насока на европеизација на општеството.

Во рамките на првата специфична цел, *Блупринт групата за реформи во правосудството* продолжи да го следи процесот на спроведување на Стратегијата за реформи во правосудството (2017 – 2022), а беа изработени и [„Анализата на квалитетот на реформите кои се однесуваат на избор, избор во повисок суд и разрешување на судиите“](#), [„Ефикасна кривична правда: Преглед на предметите иницирани од СЈО“](#) и документите за јавни политики [„Ветинг-процес на судството во РСМ“](#), [„Анализа на ресурсите и капацитетите на ЈО во РСМ“](#) и [„Укинување на Законот за спречување и заштита од дискриминација“](#). *Мрежата за спречување и заштита од дискриминација* продолжи да работи на унапредување на системот за спречување и заштита од дискриминација, преку доследна примена на Законот за спречување и заштита од дискриминација, согласно европските стандарди. Беа подготвени: [„Прирачник за практиката на Европскиот суд за човекови права за заштита од дискриминација“](#), [„Извештај од набљудувањето на работата на Народниот правобранител, со фокус на спречувањето и заштитата од дискриминација \(2010 – 2019\)“](#) и четири документи за јавни политики: [„Преминувањето на товарот на докажување во судските постапки за заштита од дискриминација“](#), [„Повеќе работа за помалку пари: Како да се намали родовиот јаз во платите во РСМ“](#), [„Пристапноста на судските одлуки од областа на заштита од дискриминација во РСМ и имплементација на Директивата 2010/41/ЕУ“](#) и [„Како до поголема заштита на самовработените бремени жени и бремените сопруги и животните партнерки на самовработени лица“](#). *Платформата за борба против корупцијата* подготви три анализи за работењето на Државната комисија за спречување на корупција (ДКСК): [„Прв извештај за работењето на ДКСК \(март – септември 2019\)“](#), [„Втор извештај за работењето на ДКСК \(октомври – декември 2019\)“](#) и [„Извештај за периодот јануари – јуни 2020 година за успешноста на работата на ДКСК“](#). Беа подготвено истражување на тема [„Проблемите во финансирањето на политичките партии“](#), анализа [„Методологија и инструменти на ДКСК во пресрет на изборите“](#) и два документи за јавни политики [„Зголемување на ефикасноста на работењето на ДКСК“](#) и [„Предизвиците на отчетност и внатрешен интегритет на институции со висок ризик од корупција“](#).

Изградбата на систем на интегритет, како предуслов за успех во борбата против корупцијата, е наша заложба во застапувањето при спроведување на реформите во државата. *ФООМ* го спроведува проектот **Зајакнати системи на интегритет за борба против корупцијата на локално ниво**, во рамките на Проектот на УСАИД за граѓанско учество, имплементиран од Ист Вест Менаџмент Институт, финансиран од Агенцијата за меѓународен развој на Соединетите Американски Држави (УСАИД), со цел да придонесе кон унапредување на доброто владеење на локално ниво, со зајакнување на отпорноста на локалната власт на корупција и судир на интереси. Активностите на проектот се насочени кон: (1) воведување системи на интегритет во петте општини Желино, Карпош, Дојран, Прилеп и Охрид, и (2) зголемување на граѓанската вклученост во борбата против корупцијата и судирот на интереси, особено на ранливите категории граѓани, преку зголемување на обемот на

пријавени случаи и со овозможување правна помош и информирање. За таа цел беше воспоставена соработка со градоначалниците на петте општини, изработена е Методологија за проценка на ризиците на локално ниво и спроведени се пет проценки на ризиците во проектните општини, преку интервјуа со градоначалниците и со секретарите на општините и спроведени анкети со кои беа опфатени 80 службеници. Во овие пет општини е спроведено истражување на јавното мислење за корупција и судир на интереси. Со цел да се зголемат капацитетите на општинската администрација и на локалната власт и тие да се подготват за спроведување на плановите за интегритет, беа спроведени [пет дводневни обуки](#) на кои учествуваа 53 претставници од општините. Преку соработката на *ФООМ* со граѓанските организации *Мултикултура* (Тетово), *Коалицијата „Сите за правично судење“* (Скопје), *ЕХО* (Штип), *Избор* (Струмица) и *Станица ПЕТ* (Прилеп), овозможена е [бесплатна правна помош](#) за повеќе од 100 граѓани кои се посомневале во случаи поврзани со корупција и судир на интереси. Во насока на унапредување на квалитетот на правната помош, поддржаните организации доставија барање за консултација до Министерството за правда, во однос на примената на Законот за бесплатна правна помош во предмети поврзани со корупција и судир на интереси. За 98 граѓани и/или претставници на граѓански организации се спроведени шест едукативни работилници од страна на партнерските организации *Ехо*, *Станица ПЕТ* и *Избор*. *ФООМ* подготви медиумска кампања која има за цел да примени нови наративи кои ќе ги охрабрат граѓаните дека борбата со корупцијата е можна, но и да ги мотивираат поактивно да се вклучат во неа. Во рамките на заложбите за воспоставување систем за интегритет, *ФООМ* - како член на работната група за интегритет на локално ниво, формирана од Државната комисија за спречување на корупцијата, дава активен придонес и доставува коментари по однос на предлог-политиката за интегритет на локално ниво.

Со поддршка на *Коалицијата „Сите за правично судење“* беше имплементиран проектот „Системски мониторинг на кривични судски постапки“, за да се оцени ефикасноста на кривичната правда во основните судови и да се следи имплементацијата на процесните гаранции поставени во Законот за кривичната постапка и меѓународно прифатените стандарди за фер и правично судење. Од страна на 20 избрани набљудувачи беа мониторирани вкупно 232 рочишта за главна расправа во 14 основни судови на четири апелациони подрачја во РСМ, а со оглед на опкружувањето со КОВИД-19 беше набљудувано и првото онлајн судење во Основниот суд Кавадарци. Беа публикувани анализата „[Долгиот пат до правдата во скратената постапка](#)“ и прирачникот „[Прв пат во суд, насоки и препораки, кривична постапка](#)“. За подигање на свеста за стандардите за правично судење беше одржан [промотивен настан](#) во рамките на одбележувањето на Меѓународниот ден на човековите права.

Со цел да се зајакнат капацитетите и да се зголеми знаењето на граѓанското општество за прашањата поврзани со институционалната структура на ЕУ и клучните политички процеси, за процесот на преговори и за правото на ЕУ во областите борба против корупцијата, судство и спречување и заштитата од дискриминација, *ФООМ* и *Коалицијата „Сите за правично судење“* соработуваат со 10 новинари. Новинарите, кои беа избрани на јавен оглас, го зголемуваат своето знаење на 6 тематски обуки, по што спроведуваат истражувања од нивен интерес, на теми поврзани со правосудството, и подготвуваат и објавуваат истражувачки стории и прилози.

Втората специфична цел е насочена кон набљудување на целокупниот процес на пристапување во ЕУ за да се осигура дека реформите му служат на јавниот интерес и ги задоволуваат очекувањата на граѓаните. Оттука, во соработка со *Институтот Преспа* од Скопје, беа подготвени следниве анализи: „Анализа на преговарачката рамка на РСМ“, [„Анализа на структурата за преговори со ЕУ“](#) и „Анализа на квалитетот на дел од реформскиот процес и имиџот на РСМ кај една членка на ЕУ“, со што беа дадени препораки за мерките и активностите за подобрување и олеснување на преговорите.

Со поддршка на *Фондацијата за интернет и општество Метаморфозис* дадовме придонес во идентификувањето и отстранувањето на препреките за демократскиот развој на медиумскиот сектор, преку проектот [„Опсерваторија на медиумските реформи“](#). Беа подготвени четири [периодични извештаи](#) и еден [финален извештај](#) од набљудувањето на исполнувањето на реформските приоритети од областа на медиумите, како предуслов за пристапување на РСМ во ЕУ.

Преку остварување на третата специфична цел, бевме насочени кон зголемување на протокот на информации и подобрување на разбирањето на граѓаните за реформите поврзани со пристапувањето во ЕУ, со што им помагаме да направат информиран избор и ги поддржуваме реформските процеси за европеизирање на општеството. Беа доделени [15 грантови на здруженија](#) за спроведување активности што придонесуваат за исполнување на специфичната цел, при што беа подготвени и промовирани 14 документи за јавни политики: (1) [„Влијанието на Поглавјето 23 – правосудство и темелни права врз процесот на пристапување на РСМ во ЕУ“](#); (2) [„Анализа од истражувањето на јавната перцепција за процесот на пристапување во ЕУ со фокус на Поглавјето 23“](#); (3) [„Почитување на правата на осудените лица, со фокус на припадниците на ромската етничка заедница во РСМ“](#); (4) [„Анализа на пристапот до правда за граѓаните во источниот регион“](#); (5) [„Анализа на спроведеното набљудување на работата на Основен суд Тетово, Сектор за внатрешни работи – Тетово, Казнено поправна установа – Затвор Тетово и Народниот правобранител – Подрачна канцеларија – Тетово“](#); (6) [„И локалната информираност е тест за ЕУ“](#); (7) [„Мерката притвор помеѓу домашната и европската пракса“](#); (8) [„Анализа на степенот на информираност за пробацијата на осудените лица во затворите и утврдување на специфичните потреби за доедукација за областа пробација“](#); (9) [„Од рурална жена до успешен претприемач, без стереотипи и дискриминација“](#); (10) [„Прирачник за одржување на расправа во управен спор“](#); (11) [„ЕУ од објективот на луѓето од руралните средини“](#); (12) [„Мажите и жените на пазарот на труд - \(не\)еднакво учество и третман“](#); (13) [„Биди храбра – проговори гласно“](#) и (14) [„Каков е степенот на препознавање на родовата еднаквост како основно човеково право во руралните средини, а застапено во Поглавјето 23 – Темелни права и правосудство“](#). Врз основа на истражувањата на здруженијата и нивните публикувани документи, в и *ФООМ* работи и спроведе промотивна [медиумска кампања](#) за подобро разбирање, од страна на граѓаните, на потребните реформи поврзани со пристапувањето кон ЕУ.

Во соработка со *ТВ 24 Вести*, *ФООМ* организираше телевизиска дебата „Дали има европско решение за македонско-бугарскиот јазол?“, по повод второто издание на книгата на Чавдар Маринов [„Македонското прашање од 1944 до денес – комунизмот и национализмот на Балканот“](#) на македонски јазик. [Дебатата](#) е наш придонес кон разјаснување и ставање во контекст на постојната политичка и историографска дебата помеѓу Бугарија и Северна Македонија, а која се засили во пресрет на очекуваниот старт на преговорите на земјава со

Европската Унија и стана сериозна точка за недоразбирање низ процесот на пристапувањето. Говорниците дадоа свои видувања за ситуацијата во обид да се прошири контекстот и конструктивната дискусија за можните теориски, но и практични начини како да се најде решение за македонско-бугарскиот јазол, а притоа да се разгледаат и методи преку кои академската јавност може да даде свој придонес во насока на конструктивно решавање на ова прашање.

ФООМ го издаде зборникот [„Од Букурешт до Преспа – Сведоштва на едно време: Македонија 2008 – 2018“](#) (на македонски, албански и на англиски јазик). Зборникот содржи текстови на четиринаесет реномирани новинари, интелектуалци и граѓански активисти кои сведочат за 10-годишниот период во кој државата беше етикетирана како „заробена држава“. Овој период го отсликува владеењето на недемократската власт, национализмот, популизмот и постојаното оцрнување на сите оние кои размислуваа поинаку, но од друга страна означува и почеток на надежите за подобра, подемократска и попросперитетна држава интегрирана во ЕУ.

ФООМ, во соработка и со поддршка на *Европскиот институт при Отвореното општество и Институтот за европски политики при Отвореното општество*, го спроведе проектот **„До заробената држава во Северна Македонија преку судството, јавното обвинителство и полицијата**. Целта беше да се утврдат формите и начините на кои беше извршено политичкото заробување на институциите во Северна Македонија, во време кога државата беше категоризирана како „заробена држава“. Домашни партнери за спроведување на [истражувањето](#) и за подготовка на анализата [„До заробената држава во Северна Македонија – судство, обвинителство, полиција“](#) беа *БИРН Македонија, Коалицијата „Сите за правично судење“, Хелсиншкиот комитет за човекови права и Институтот за човекови права*.

ФООМ подготви медиумска кампања која има за цел да примени нови наративи кои ќе ги охрабрат граѓаните да веруваат дека борбата со корупцијата е можна, но и да ги мотивираат поактивно да се вклучат во неа. За медиумската кампања се користи истражувањето спроведено од *Toros Partnership*, во соработка со ФООМ и со локалните истражувачи од Катедрата за антропологија и етнографија. Оваа соработка за промена на јавните наративи за антикорупциски реформи е овозможена од резервниот антикорупциски фонд на Фондациите Отворено општество, а преку која ФООМ, Програмата за Латинска Америка на Фондациите Отворено општество (OSF Latin America Program) и Отворено општество - Соединети Американски Држави (Open Society – USA) имаа за цел да создадат капацитети кај различни актери во Северна Македонија, САД и во Бразил, за примена на поефикасна јавна комуникација во борбата против корупцијата. Во форма на советодавно тело, но и како корисници на можноста за техничка поддршка, ФООМ и *Toros Partnership* во промената на наративите за антикорупциски реформи соработуваа со *Здружението за еманципација, солидарност и еднаквост на жените - ЕСЕ, Институт за демократија Societas Civilis, Младински образовен форум, Мултикултура и Коалиција „Сите за правично судење“*.

Повторно во насока на специфичната цел за зголемување на протокот на информации и подобрување на разбирањето на граѓаните за реформите поврзани со пристапувањето во ЕУ, ФООМ и *Здружението за истражување и анализи ЗМАИ*, подготвија [коментари и препораки на Предлог-законот за буџети](#), а беше одржана и [јавна дискусија](#) за презентација на овие коментари и на дадените препораки.

Во рамките на четвртата специфична цел, преку која се залагаме за воспоставување структуриран дијалог помеѓу граѓанските организации и Владата, го спроведуваме проектот **Дијалог со граѓанските организации - Платформа за структурно учество во ЕУ-интеграциите**, во соработка со партнерските организации - *Центарот за граѓански комуникации*, *Реактор – истражување во акција* и *Евротинк – Центарот за европски стратегии*. Проектот е поддржан од Европската Унија, преку ИПА-финансискиот инструмент за граѓанско општество и програмата за медиуми за 2016 – 2017 година, а кофинансиран од *ФООМ*. Воспоставената веб-платформа www.dijalogkoneu.mk продолжи да служи како централно место за информациите поврзани со трите формални механизми за соработка помеѓу граѓанските организации и институциите и да објавува теми и едукативни материјали поврзани со процесот на пристапувањето кон ЕУ. Веб-платформата содржи и дата-база на повеќе од 320 активни граѓански организации кои се организирани по своите сектори на дејствување и кои постојано добиваат информации за содржините што се релевантни за работата на секторот од интерес. Веб-платформата ја збогати својата едукативна компонента, преку редовно прикачување [документи за јавни политики](#) на теми поврзани со ЕУ-интеграциите, [видеоанимации и туторијали](#) и [визуализирани информации за ЕУ](#). Содржините за Секторските работни групи, како еден од трите консултативни механизми, се најпосетувани на платформата, додека видеосодржините од седниците на Советот за соработка со и за развој на граѓанското општество се уникатна алатка достапна на оваа веб-платформа. Дополнително, на неа се достапни и првите 12 [годишни извештаи](#) во сенка од следењето на работата и ефектите на Секторските работни групи за 2019 година. Овие извештаи ги сублимираат информациите од мониторингот на 12-те секторски работни групи и преку нив се настојува, на едно место, да се обезбедат сите општи и клучни информации за секторските работни групи. Воедно, извештаите прават пресек на тековните состојби во однос на Секторските работни групи кои се показател за спроведувањето на ИПА II во РСМ. Исто така, во текот на 2020 година, преку [документите за јавни политики](#) беа обработени и дискутирани следниве теми: (1) Компаративни искуства за политиките и практиките за заштита на човековите права во вонредна состојба во државите-членки на ЕУ; (2) Вклучување на родовите перспективи во политиките за земјоделство и рурален развој; (3) Предизвици и можности за подобрување на контролата во јавните набавки; (4) Структурата за преговори со Европската Унија, (5) Механизми за дијалог и вклучување на граѓанските организации во земјоделството, (6) Изодениот пат и новите ветрови во надворешната политика на РСМ, и (7) Регулирање на онлајн платформите: Политиката на ЕУ и нејзината рефлексивност врз политиките во РСМ.

И во услови на пандемија, *ФООМ* продолжи да работи во областа овозможувачка средина за граѓанското општество, со што придонесува кон развивање на работната околина на граѓанското општество. Во рамките на воспоставената соработка со Генералниот секретаријат на Владата на РСМ, Одделението за соработка со невладините организации на ГС и со Советот на Владата за соработка со и развој на граѓанскиот сектор, во консултативен процес беше подготвена „[Анализа](#) на финансиската поддршка на здруженијата и фондациите од буџетот на Република Северна Македонија (од 2017 до првата половина на 2019 година) со компаративна анализа на моделите за државно финансирање од другите земји и предлог-модел на Фонд за поддршка и развој на граѓанското општество и кофинансирање на ЕУ-проектите во РСМ“. Препораките и заклучоците од анализата се утврдени како [стратегиски](#) приоритети на Владата на РСМ во делот „Демократија која работи за граѓаните“.

ФООМ, со поддршка од страна на Секретаријатот на меѓународната иницијатива *Партнерство за отворени власти*, а во соработка со Министерството за информатичко општество и администрација, ги продолжи започнатите активности во **Отвореното владино партнерство** (ОВП). Во 2020 година беа формирани двата механизми кои придонесуваат кон новата структура за координација и мониторинг на ОВП-процесот во земјата, и тоа: [Мрежата на граѓански организации за ОВП](#) (Мрежата), која брои 72 членки, и Советот за координација и следење на процесот на ОВП и Националниот акциски план (НАП) за ОВП 2018 – 2020 (Советот на ОВП). Целта беше да се создаде структурен дијалог помеѓу граѓанското општество и властите, граѓанските организации, граѓаните и другите засегнати страни во процесот на дизајнирање, спроведување, поддршка, промоција и мониторинг на приоритетите и на иницијативите од ОВП, во пресрет на подготовката на новиот национален акциски план. Советот на ОВП има за цел да ја поттикнува транспарентноста и отвореноста на органите за државната управа, да обезбеди меѓусекторска соработка и да го поттикне и зголеми учеството на граѓанското општество во спроведувањето на процесот на ОВП во подготовката на акциските планови за ОВП и за поддршка, поттикнување и следење на спроведувањето на тековниот НАП, воспоставувајќи јасни, структурирани и трајни механизми за постојан дијалог меѓу властите и граѓанското општество. Советот е составен од 14 члена, со еднаков број членови од институциите и од граѓанското општество, и е управуван од еден претставник од органите на државната управа и еден од избраните претставници од граѓанските организации (двајца копретседатели), што претставува прв ваков модел на партнерство и еднаквост во одлучувањето во нашата држава.

Во време на пандемијата на КОВИД-19, комуникацијата со членките на Мрежата се одвиваше онлајн, при што *ФООМ*, во улога на координатор, навремено ги информираше за сите тековни процеси, онлајн настани, повици и можности за вклучување поврзани со ОВП во земјата и во светот. Едни од најзначајните придобивки се: обезбедено учество на 26 организации од Мрежата, преку јавен повик за пријавување учество во процесот на кокреирање на Акцискиот план за ОВП 2021 – 2023 година, преку *ФООМ* како членка во Работната група за отвореност на законодавната власт, и подготовка на Акцискиот план 2021 – 2023, со вклученост на 3 организации-членки на Мрежата, кои придонесоа со свои коментари, сугестии и предлози во врска со активностите предвидени во заложбите за Отворен парламент; учество во локалното Отворено владино партнерство, каде што преку соработката помеѓу Општина Свети Николе и Граѓанската иницијатива на жени ГИЖ, Свети Николе (членка на Мрежата на граѓански организации за ОВП) е [првата македонска општина избрана да учествува во Глобалното партнерство за отворена власт](#), заедно со 56 други општини од светот, која ќе ги обезбеди клучните услуги за кои е потребна ефективна и одговорна локална власт.

Дополнително, *ФООМ* заедно со *Центарот за граѓански комуникации (ЦГК)* и *Здружението за еманципација, солидарност и еднаквост на жените - ЕСЕ*, а со поддршка и координација од Секретаријатот за отворено владино партнерство и Министерството за информатичко општество и администрација, ја продолжи поддршката и активната вклученост во процесот за кокреирање на НАП за ОВП 2021 – 2023. Со цел да се обезбеди систематизиран начин на планирање и спроведување на процесот на консултација, кој ќе осигура навремен, непречен, инклузивен и транспарентен процес на кокреирање на новиот Акциски план, во 2020 година беше подготвена временска рамка и начин на спроведување на процесот на кокреирање на НАП за ОВП 2021 – 2023 година, како и постапката за спроведување консултации со засегнатите страни за креирање нови приоритети и заложби во рамките на процесот на ОВП,

со временска рамка, јавен повик за пријавување на учеството во процесот на кокреирање на НАП за ОВП 2021 – 2023 година и Насоки за спроведување на Прашалникот за оценка на имплементацијата на мерките од НАП за ОВП 2018 – 2020 и потребата од нивно вклучување во новиот НАП. За областите Пристап до информациите и Пристап до правдата, *ФООМ* обезбеди свој придонес во Информацијата за резултатите на работната група за спроведување на Акцискиот план за ОВП 2018 – 2020, со финален извештај за самооценување. На крај, препознаениот потенцијал на Република Северна Македонија придонесе таа и во наредните две години да биде земја-фокус на меѓународната иницијатива за ОВП и со своите амбициозни заложби и партнерството на засегнатите страни да послужи како модел за земјите во регионот.

БРЗ ОДГОВОР НА КРИЗАТА ПРЕДИЗВИКАНА ОД ПАНДЕМИЈАТА НА КОВИД-19 ВО РАМКИТЕ НА КОНЦЕПТОТ УЧЕСТВО НА ГРАЃАНСКОТО ОПШТЕСТВО ВО ПРОЦЕСОТ НА ПРИСТАПУВАЊЕ ВО ЕУ

Поддршка за граѓанското општество

Во 2020 година, која е обележана со глобалната пандемија на КОВИД-19, препознавајќи ги предизвиците со кои се соочи граѓанското општество, *ФООМ* во рамките на концептот Учество на граѓанското општество во процесот на пристапување во ЕУ ја продолжи соработката и поддршката на три тематски неформални мрежи граѓански организации, и тоа: [Блупринт групата за реформи во правосудството](#), [Платформата за борба против корупцијата](#) и [Мрежата за спречување и заштита од дискриминација](#). Со поддршката беа обезбедени нови комуникациски алатки и канали за продолжување на работата на здруженијата од далечина и нивното учество во процесите на креирање на политиките. И во услови на пандемија, непречено беше поддржана работата на неформалните мрежи во набљудувањето на процесот на пристапување во ЕУ, за да се осигура дека реформите кои се фокусирани на Поглавјето 23, му служат на јавниот интерес и ги задоволуваат очекувањата на граѓаните. *Блупринт групата за реформи во правосудството* го анализираше влијанието на вонредната состојба врз владеењето на правото во „Извештајот за правните предизвици од утврдувањето вонредна состојба заради справување со пандемијата на КОВИД-19“ и во [„Анализата на донесените уредби со законска сила за време на вонредната состојба во 2020 година“](#).

Благодарение на засилената регионална соработка и учеството на *ФООМ* во регионалните проекти наменети за ублажување на последиците од пандемијата, финансирани од Фондациите Отворено општество од Заедничкиот фонд за брз одговор на КОВИД-19, *ФООМ* обезбеди поддршка за ранливите групи, како што се нископлатените, неформалните и повремени работници. Проектот **Одговор на социо-економските ефекти од КОВИД-19 преку поддршка на ранливите групи на нископлатени, неформални и повремени работници** ги анализира владините економски мерки за поддршка на ранливите категории, промовира подолгорочни мерки за ублажување на социо-економските ефекти од кризата и развива нови модели и иницијативи за вработување на ранливите групи, што ќе придонесе за развој во регионот на Западен Балкан. Повеќе од 3 000 лица, кои се дел од овие ранливи категории, добија правни совети и помош за остварување на нивните права, а беше воспоставена и дигитална платформа за продажба на земјоделски производи [„Домашно.мк“](#), како директна помош за жените од руралните средини, преку која жените земјоделки од Прилепскиот регион можат да остваруваат приходи. Активностите се спроведуваат во

соработка со три здруженија¹ и три тинк-тенк² организации од државава, кои соработуваат со организациите од другите земји од Западен Балкан.

Во услови наметнати од пандемијата, преку проектот Дијалог со граѓанските организации - Платформа за структурно учество во ЕУ-интеграциите, се започна со истражување на влијанијата на пандемијата на КОВИД-19 врз граѓанското учество и влијанието врз начинот на носењето на политиките во секторите здравство, образование и социо-економски политики. Во истражувањата се проценува соодветноста на мерките донесени од Владата на РСМ за време на вонредната состојба и се востановува нивното влијание, на национално и на локално ниво, во секторите здравство, образование и социо-економски политики. Од една страна, на овој начин со учество на истражувачи и граѓански организации кои работат на локално и на национално ниво е дадена директна поддршка за нив во текот на пандемијата, а од друга страна, придонесовме за зголемување на информациите базирани на докази и за зајакнување на капацитетите на граѓанските организации за учество во секторските политики во услови на криза. На крај, со овој начин на поддршка придонесуваме во насока на промовирање на структурниот дијалог помеѓу институциите и граѓанското општество.

КОНЦЕПТ: ПАРТНЕРСТВА ВО ЗАЕДНИЦИТЕ ЗА УНАПРЕДУВАЊЕ НА ЛОКАЛНАТА ДЕМОКРАТИЈА

Во втората година од имплементацијата на концептот Партнерства во заедниците за унапредување на локалната демократија, *ФООМ* продолжи да обезбедува поддршка на заедничките напори на локалните граѓански актери во Тетово, Битола и во Штип да предизвикаат системски промени во нивните заедници. Исто така, со оглед на ургентноста на ширењето на КОВИД-19 и растечките предизвици и негативни ефекти, обезбедивме поддршка како за нашите партнерски организации, така и за реализација на адаптираните годишни планови.

Кризата предизвикана од пандемијата на КОВИД-19 го загрози нормалното функционирање на граѓанските организации. За да се спречи заостанувањето или прекинувањето на ангажманот на нашите партнери, откако ги прилагодија годишните планови, обезбедивме [годишни грантови](#) за шест локални организации фокусирани на надгледување и застапување за унапредување на политиките и практиките на локалните власти во Тетово, Битола и во Штип, во областите трошење на јавните пари, заштита на животната средина и/или урбанистичко планирање.

Здружението Мултикултура - Тетово со проектот „Како се вршат набавките во основните училишта, според Законот за јавните набавки“, имаше за цел да го поттикне интересот на јавноста и на заинтересираните страни за начинот и содржината на трошењето на средствата преку јавните набавки во 12 основни училишта во Општина Тетово во 2018 година. Со истражувањето се идентификуваа добрите практики, но и слабостите и прекршоците при јавните набавки. Подготвен е и објавен [извештај со клучните наоди од мониторингот](#), како и

¹ ЛАГ Агро Lider – Кривогаштани, ЗГ Гласен Текстилец – Штип и ЗГ Достоинствен работник – Прилеп

² Здружение за истражување на политики Аналитика Скопје, Здружение за истражување и анализи, ЗМАИ Скопје и Институт за економски истражувања и политики Finance Think, Скопје

наодите и препораките од анализата, преку онлајн кампања со вклучени инфографици од клучните наоди и препораки од извештајот од мониторингот, кои ѝ беа претставени во јавноста.

Во Битола, *Сојузот на здруженијата за рурален развој Мрежа на ЛАГови* го спроведува проектот „Јавни пари за јавно добро“. Со цел да се подобрат практиките и транспарентноста во работењето, како и да се зголеми учеството на граѓанскиот сектор при распределбата и трошењето на локалните јавни пари, по спроведените 200 анкети на терен, беше подготвена анализа за нивото на познавање на буџетскиот процес од страна на граѓаните на Општина Битола. Членови на неформалната мрежа граѓански организации кои дејствуваат во Општина Битола беа оспособени за професионално и систематизирано следење на буџетскиот процес на локално ниво. Наодите од истражувањето беа претставени на средбите со Одделението за локален економски развој во Општина Битола и на локалното радио. Врз основа на наодите од анкетите и прибраните информации за потребите од зголемено учество на граѓаните, беше промовиран [водич за буџетскиот процес на локално ниво](#) и едукативно видео за финансиската писменост на граѓаните.

Регионалното географско друштво ГЕОСФЕРА - Битола (Геосфера) работи на подобрување на квалитетот на животната средина во битолската населба Горен Баир. Преку активностите на проектот „А бе, го сакам БАИРО ЧИСТ!“ и со учество на локалната заедница, беше организирана дискусија од која произлегоа предлог-мерки за надминување на проблемот со фрлањето отпад и создавањето депонии во населбата Баир. [Заклучоците](#) и предлог-мерките беа доставени до Советот на Општина Битола. Во функција на дискусијата за надминување на проблемите со депониите, *Геосфера* изработи и карта за територијалното ширење на населбата Горен Баир во последните 20 години и интерактивна мапа на Google Maps.

Фондацијата за развој на локалната заедница - Штип (ФРЛЗ) го спроведува проектот „Граѓански објектив 2.0“ со цел да се подобри квалитетот на политиките и практиките во трошењето на јавните пари во Општина Штип. Наодите од сеопфатната [анализа](#) на практиките и состојбите со трошењето на јавните пари, на разбирлив и јасен начин, беа претставени во јавноста со [инфографици](#). При подготовката на нацрт-буџетот на Општина Штип, а по барање на општината, *ФРЛЗ* организираше електронска анкета за да ги лоцира приоритетните проблеми и потреби на граѓаните. Како резултат на оваа соработка, Општината ја зголеми својата транспарентност, со тоа што започна навремено да ги објавува буџетот и кварталните извештаи на својата веб-страница, а по период од шест години повторно започна да ги објавува плановите за јавни набавки и линковите за направените објави и склучени договори до Електронскиот систем за јавни набавки.

Во рамките на проектот „Кажи за другите да знаат“, *Медиа плус Штип* работи на подобрување на комуникацијата помеѓу граѓаните и граѓанските организации и локалната власт во Штип, со цел да се зголеми граѓанското учество во процесот на донесување на одлуките во општината. По објавувањето на споредбената [анализа за примената на дигиталните алатки](#) на сајтовите на другите општини со поразвиен систем на комуникација, во Општина Штип беше формирана работна група за освежување и осовременување на интернет-страницата на општината. Се очекува дека од работната група која е формирана за оваа намена ќе произлезат предлози за подобрување на комуникацијата со граѓаните, но и за унапредување на учеството на граѓанските организации во работењето на општината. Дополнително, по објавувањето на [анализата за состојбата со граѓанскиот сектор во Штип](#), беше предложено и

прифатено да се разгледа слободниот простор што е во сопственост на Општината, кој може да се понуди за сместување на граѓанските организации.

Во рамките на проектот „Политики и практики за адекватно домување“, *Националниот ромски центар* од Куманово ги продолжува своите напори за унапредување и следење на правото на домување и урбанизација на Ромите во Општина Штип. Беа зајакнати капацитетите на граѓанските организации за урбанистичко планирање и правото на адекватно застапување и е подготвен извештај за политиките и пристапот до адекватно домување. Проектот овозможи информации за граѓаните поврзани со актуелните процеси, правила и законски регулативи за легализирање на живеалиштата, како и за предлозите за можно донесување на новиот закон за легализација.

Во рамките на годишниот договор за соработката со *Хелсиншкиот комитет за човекови права (МХК)*, континуирано се следат растечките трендови на говор на омраза, но и различните форми на врничко насилство во интернет-просторот и преку електронските комуникации. Младите и натаму се најмногубројни поттикнувачи, но исто така, во најголем број случаи, се и цел на вакви и слични напади. Во годишниот извештај, *МХК* препорачува навремени и соодветни реакции на МВР и на истражните органи, но и вклучување на темите за препознавање и заштита од различните видови врничко насилство при користењето на социјалните мрежи и интернетот во образовните и воспитните процеси, преку сеопфатен едукативен превентивен механизам во рамките на граѓанското образование. Дополнително, се препорачува поддршка и спроведување јавни кампањи со цел да се зголеми осетливоста на јавноста за прифаќање на различностите, базирани на толеранција и почитување. Со оглед на високата застапеност на говорот на омраза кон лицата со различна сексуална ориентација, *МХК* препорачува измена во кривичниот законик и вклучување на сексуалната ориентација и родовиот идентитет, како основа за гонење. Потребно е и воспоставување јасна правна рамка со цел ефективно да се санкционира говорот на омраза.

Годишните планови на Локалните активистички јадра од Тетово, Битола и Штип за спроведување локални акции за застапување фокусирани на решавање на проблемите во нивните заедници, се реализираа со континуирана поддршка од страна на **Македонскиот тим за креативен активизам**. Македонскиот тим за креативен активизам (во состав Никола Писарев, Ѓорѓе Јовановиќ, Андреј Митевски, Горан Костовски и Адријана Лавчиска) ја адаптираше и ја спроведува (во Македонија и во регионот) методологијата за креативен активизам на Центарот за уметнички активизам од Њујорк.

Во 2020 година, активистите и уметниците од активистичкото јадро во Тетово, во рамките на поддржаниот проект „Тивка револуција“, ги реализираа следниве креативни акции: 1) Акцијата [„За прв пат во светот, автобус дух!“](#) беше реакција на новите автобуски станици кои општината ги постави на неколку локации во градот, и покрај тоа што сè уште немаше обезбедено автобуси за јавен превоз. Акцијата предизвика забрзување на процедурата за избор на компанија и веќе во декември, општината го избра најдобриот понудувач и ги нарача автобусите; 2) [„Внимавај каде се паркираш во Тетово!“](#) е акција преку која се направи обид да се влијае на јавната свест за проблемите што произлегуваат од незадоволителното ниво на сообраќајната култура во градот. На лошо паркираните возила им беа поставени симболични „казнени билети“, со цел да се апелира за зголемување на одговорноста на возачите. Целта на оваа акција е да се укаже на потребата од подобрување на безбедноста на граѓаните и пешаците, чиишто простори за движење се узурпирани од несовесни и недисциплинирани

возачи кои непрописно ги паркираат своите возила. На прописно паркираните возила, со цел да се поддржат и поттикнат совесните возачи, им беа поставени пофалници; 3) „Сообраќајна полиција“ е акција преку која, во соработка со „сообраќајната полиција“ и импровизираните полицајци, учениците од неколку училишта учеа да минуваат низ пешачките зони кои се во близина на училиштата; 4) [Муралот](#) во ОУ „Лирија“ ја нагласи моќта на знаењето, како најсилно оружје за подобра иднина; 5) „Волшебен тепих“ е акција која се застапуваше за подобрување на физичкиот пристап на лицата со посебни потреби до јавните институции. По акцијата, на иницијатива на централната управа на Агенцијата за катастар на недвижности на Република Северна Македонија, е формирана група за обезбедување средства за поправка на лифтот во Трговскиот центар во Тетово, кој не е во функција повеќе од 15 години, а фреквентноста на корисниците на услугите на Катастарот е голема.

Акциите што ги спроведе активистичкото јадро од Битола, во рамките на проектот „Креативна Битола“, наидоа на голема поддршка и одобрување од страна на граѓаните на Битола, а на некои од акциите реагираа и градските власти. Беа реализирани следниве креативни акции: 1) Со акцијата „Улиците во Битола“ на хумористичен начин беше претставена катастрофалната состојба на улиците во Битола. Улицата именувана како „ВЕТЕНА, А НЕНАПРАВЕНА“ потсети на неисполнетите изборни ветувања. Улицата полна со дупки на која, кога се вози, треба да се вози во велеслалом-стил, беше именувана „ВЕЛЕСЛАЛОМ“. Една од улиците се закити со наслов „ИДНИНА, РАСКОПАНА, БОЛИВАЧ“; 2) „Битола во темница“ е акција која имаше за цел да се изврши притисок врз градските власти и надлежните јавни претпријатија да ги санираат со години нефункционалните линии за улично осветлување на влезовите во Битола и на многу други места низ градот. Акцијата беше одлично прифатена од страна на битолчани и, иако влезовите во Битола сè уште не се осветлени, надлежните служби сепак реагираа и извршија десетина поправки на линиите за улично осветлување низ градот; 3) „Спрејко за комарците“ е акција која требаше да ги потсети градските власти да не забораваат да предвидат дезинсекција на градот, со оглед на проблемот што битолчани го имаат со комарците и со другите инсекти; 4) [„Ромите не се боксерски вреќи - СТОП за насилството врз Ромите“](#) е акција која имаше за цел да ја потсети јавноста и релевантните институции дека најголемиот број случаи на насилство врз Ромите, кои се случија во Битола и во кои неколку Роми беа сериозно повредени, сè уште немаат разрешница. Десетина вреќи за боксирање беа поставени на јавен простор во близина на местата каде што се случија инцидентите. На вреќите, како и на неколку слични реквизити, налепници и банери, беа испишани протестните пораки „Ромите не се вреќи за боксирање“ и „Стоп за насилството врз Ромите“.

Со цел да ги поттикне општинските власти и јавните институции да вложат средства за обезбедување соодветни содржини за децата со посебни потреби во парковите во Штип, неформалната активистичка група „Штип Арт Активизам“ ја спроведе креативната акција [„Децата заслужуваат повеќе“](#). Локалните уметници и активисти изработија 4 фигури на животни, прилагодени за употреба за децата со посебни потреби. Објектите, со одобрение на општината, беа поставени во парк. Инсталацијата беше дизајнирана и реализирана согласно препораките што произлегоа од консултациите со родителите на децата со посебни потреби и стручни лица од релевантните области. Граѓаните на Општина Штип беа пријатно изненадени од акцијата и при контактите ја актуализираа потребата за поставување поголем број наменски детски игралишта на различни локации во градот. По акцијата, Општина Штип

постави реквизити за најмалите во две населби во Штип, но и санираше неколку постоечки игралишта.

Во рамките на неколкугодишниот грант за институционална поддршка, кој го обезбедивме во соработка со Програмата за култура и уметност на ФОО, *Центарот за современи уметности - Скопје (ЦСУ)* продолжи да спроведува урбани уметнички акции на актуелни теми. Во повеќе локални заедници во РСМ, во соработка со уметници и активисти, ЦСУ креираше и ја поддржа реализацијата на локалните иницијативи на различни теми (култура, локален развој, презентирање на локалните вредности, можности или проблеми итн.) „[Држете растојание](#)“ и „[Седете дома!](#)“ се акции наменети за да се поттикне промената на свеста и однесувањето на граѓаните во времето на рестриктивните мерки за спречување на натамошното ширење на КОВИД-19. Исто така, со оглед на важноста на темата, со [урбана акција](#) беше одбележан и Меѓународниот ден за борба против корупцијата.

За натамошно јакнење на капацитетите на членовите на Македонскиот тим за креативен активизам и на претставниците на партнерската организација ЦСУ, како и за членовите на тимот на концептот, во периодот од февруари до октомври 2020 година, во соработка со *Институтот за индивидуален и организациски развој СИМБИОТИКА Скопје (Симбиотика)*, беше организирана наменска обука, која поради рестрикциите во врска со ширењето на КОВИД-19 беше спроведена онлајн. Фокус на обуката беа темите личен развој и лидерство. Особено внимание беше посветено на лидерството, вклучително и на напредните комуникациски вештини, како основа за коучинг, на емоционалната интелигенција, како основа за градење релации базирани на доверба, како и на темите за стилските, начините на трансформација на конфликтите и справувањето со специфичните конфликтни ситуации. Членовите на локалните активистички јадра од Тетово, Битола и од Штип, од ноември 2020 до крајот на март 2021 година ќе имаат можност да ја проследат програмата за личен развој и лидерство што ја спроведува *Симбиотика*, во соработка со Македонскиот тим за креативен активизам.

Дополнително, со цел да се зајакнат капацитетите на локалните граѓански организации и активистички јадра од Тетово, Битола и од Штип, во периодот од 29 до 31 октомври 2020 година беше организирана и онлајн обука за основите и за видовите креативен активизам, што ја спроведе *Фондацијата за дебата и едукација ИДЕА ЈИЕ*. Учесници на обуката беа претставници од 9 локални граѓански организации и активистичките јадра од Тетово, Битола и од Штип.

По барање на неколку ромски граѓански организации и во соработка со колегите од концептот Мрежна стратегија за јавно здравје, во периодот октомври - декември 2020 година, Македонскиот тим за креативен активизам организираше неколкудневна онлајн обука за креативен активизам за претставниците на 4 ромски организации: *Романо Чачипе, ИРИЗ – Иницијатива за развој и инклузија на заедниците од Шуто Оризари, Национален ромски центар – Куманово и Станица ПЕТ, Прилеп*. Учесниците имаа можност да се запознаат со идејата на креативниот активизам и процесот на креирање и спроведување креативна акција и да го применат наученото. Групата учесници во обуката ги изведе следниве креативни акции: 1) Акцијата „[Лавиринтот во Центарот за социјална работа во Шуто Оризари](#)“ се одржа во Скопје. Преку кус перформанс во импровизиран лавиринт, со презентирање животни приказни и вистинити изјави од барателите на социјални услуги во Центарот за социјална работа во Шуто Оризари и избрани застапувачки пораки, активистите побараа од

Министерството за труд и социјална политика да обрне внимание за тоа дека се потребни сериозни реформи за унапредување на функционирањето на Центарот за социјална работа во Шуто Оризари; 2) Акцијата „Подобар пристап на бремените жени до гинеколошки услуги“ беше изведена во центарот на Куманово. Активистите побараа надлежните институции да направат сериозна ревизија на пристапот на бремените жени до гинеколошките услуги и ја нагласија потребата да се избегне практиката да плаќаат за здравствените услуги, за кои всушност немаат обврска да платат. Дузина колички за бебиња, кои беа користени во текот на перформансот, по завршувањето на акцијата им беа донирани на социјално загрозените семејства. Акцијата го предизвика не само вниманието на публиката и на минувачите, туку и вниманието на медиумите. Министерството за труд и социјална политика со јавно обраќање ги охрабри бремените жени и родилките да не плаќаат за прегледите за кои немаат законска обврска.

Во функција на понатамошно градење на капацитетите, за членовите на локалните граѓански организации и активистичките јадра од Тетово, Битола и Штип беше овозможен вебинар на кој беше претставено истражувањето „Менување на антикорупциските наративи“, реализирано во рамките на иницијативата на Претседателот на Фондациите Отворено општество за поддршка на иновативните антикорупциски иницијативи, кое истовремено беше спроведено во делови од САД, Бразил и во нашата земја, во партнерство со Торос Partnership.

ФООМ, исто така, обезбеди дополнителни финансиски средства за печатење на фото-монографијата „ПРОТЕСТ(И)“ на авторите Александар Кондев и Златко Теодосиевски, која има цел да даде оригинален визуелно-текстуален осврт на феноменот на протестот во современото македонско општество, особено во периодот помеѓу 2015 и 2017 година и кулминацијата наречена „Шарена револуција“.

Во тек се подготовките за издавање на монографијата за креативниот активизам во Македонија, која планираме да ја издадеме на македонски, албански и на англиски јазик во првата половина на 2021 година.

Во соработка со *Здружението за одржлив развој Милиеуконтакт Македонија*, започнавме со скенирање на состојбата со локалните проблеми во областа заштита на животната околина и климатска акција. Во првиот квартал од 2021 година ги очекуваме извештаите и анализата на наодите за најчестите проблеми и пропусти во политиките од областа на заштитата на животната околина во Тетово, Битола и во Штип. Добиените податоци ќе ги искористиме за подготовка на креативна едукативна кампања и за спроведување застапувачки активности за решавање на проблемите и за унапредување на состојбите во оваа сфера во текот на 2021 година.

ОДГОВОР НА КРИЗАТА ПРЕДИЗВИКАНА ОД ПАНДЕМИЈАТА НА КОВИД-19 ВО РАМКИТЕ НА КОНЦЕПТОТ ПАРТНЕРСТВА ВО ЗАЕДНИЦИТЕ ЗА УНАПРЕДУВАЊЕ НА ЛОКАЛНАТА ДЕМОКРАТИЈА

Поддршка за локалните заедници

Покрај тоа што овозможивме непречено функционирање на нашите партнерски организации во услови на долготрајна криза предизвикана од ширењето на КОВИД-19, во рамките на

концептот обезбедивме наменски средства за креативни акции во насока на зголемување на свеста на јавноста за опасностите од ширењето на вирусот и потребата од почитување на мерките за заштита, како и за зголемување на одговорноста на релевантните институции. Македонскиот тим за креативен активизам и локалните активистички јадра во Тетово, Битола и во Штип, и покрај бројните ограничувања, изведоа голем број креативни акции со кои не само што алармираа за загрижувачките состојби со зголемениот број заразени, за непочитување на мерките, неодговорност на институциите, туку и сугерираа можни решенија за проблемите.

Во рамките на акцијата [„Заштети се и заштети ги и другите“](#) пред банките во Тетово беа поставени табли со пораките „Носи медицинска маска!“, „Мијте ги рацете!“ и „Држете дистанца од 2 метри!“, со цел да се зголеми јавната свест за неопходноста од постојано одржување на личната хигиена, носење маски и држење социјална дистанца. Активноста беше одлично прифатена од страна на граѓаните, а претставниците на банките по завршувањето на работното време ги собираа таблите и ги користеа во текот на наредните денови, со што ги надминуваа проблемите кога редици граѓани чекаа исплата на пензии и социјална помош. [„Свадба во време на коронавирус“](#) е акција во која младоженците Вирус и Корона поканија на свадба над 300 гости, кои мораа да го почитуваат кодот на облекување – маски коишто треба да ги држат на рака, а не на лице, а истите да се комбинирани со облеката. Преку пораки како „Да се игра оро како човек, вирусот го снема – тој е прогласен за мртов“ на сатиричен начин групата сакаше да ја подигне јавната свест на граѓаните за почитување на мерките, ги повика да бидат одговорни и солидарни за да се заштити колективното здравје во Тетово; [„Остајте место да помини фиќото“](#) е акција во која беше поставено *фиќо* кое требаше да ги потсетува граѓаните да го одржуваат потребното растојание, како превентива за заштита од пандемијата. Акцијата беше одлично прифатена од страна на граѓаните на Битола и медиумите, а *фиќото* за кусо време стана вирален хит на социјалните мрежи на локално ниво; [„Носете маски“](#) е акција во која на јавни површини во Битола беа поставени десетина огромни маски, со што беше испратена јасна порака до граѓаните на Битола да носат маски и посериозно да се заштитуваат од корона вирусот; „Корона елка“, поставена во центарот на Битола, ги потсети граѓаните на важноста на почитувањето на мерките за заштита од КОВИД-19 за време на празниците; [„Биди супер-херој“](#) е акција во рамките на која на видни места во Штип беа поставени девет картонски принтови и банер со ликовите на брендот Марвел, како и ликот на Супер Текстилка од Гласен текстилец. Акцијата, која имаше јасна порака да се почитуваат изречените мерки за заштита од корона вирусот, предизвика внимание кај граѓаните, но и реакција од страна на локалната власт. Одговорните институции ги зајакнаа инспекциите, а полицијата беше вонредно ангажирана за воведување ред во јавниот сообраќај и во превозот на работниците од индустриските зони. Во рамките на акцијата [„Неодговорното однесување има своја цена“](#) пред текстилните фабрики, зградата на Општина Штип, плоштадот *Слобода* и Градскиот пазар беа поставени картонски принтови во формат на фактури, фискални сметки и парагон-блок, кои требаше да потсетат на последиците од неодговорното однесување при заштитата од ширењето на КОВИД-19. На посебен банер беа испишани бројот на заразени и најчесто прекршувани мерки. Акцијата предизвика реакција со засилени контроли од страна на инспекциите и редовни контроли на превозот за вработените од текстилната индустрија; [„Корона квиз на одговорност – чија е топката и кој е крив“](#) е акција во која т.н. „Топка на одговорност“ беше поставена на градскиот плоштад во Штип и во коритото на реката Отиња. Акцијата ги алармираше институциите да реагираат во рамките на нивните законски одговорности и навремено да се

ангажираат со цел да се намали галопирачкиот број заразени со КОВИД-19 во тој период во градот. Истовремено, беше поставена и инсталацијата со прашањето „Кој е крив?“, заедно со плакати на кои беа испишани прашањата „Кој не се придржуваше до мерките?“, „Дали превозниците се највиновни за ширењето на заразата?“ и „Дали институциите требаше повеќе да казнуваат?“, како и банер во центарот на градот со порака „Неодговорноста остава пустош“, со кои се алармираа институциите да реагираат.

ФООМ му се придружи на Град Скопје и додели дополнителни средства за да отпочне со работа куќата за отворено домување. Куќата е отворена во рамките на проектот „Обезбедување привремено домување за жените жртви на семејно насилство кои ја напуштиле насилната средина“ на *Националната мрежа против насилство врз жените и семејно насилство „Глас против насилство“*. Во услови на незапирлив раст на бројот на заразени со КОВИД-19 и ограничено движење, зголемената фреквентност на различни форми на домашно насилство во периодот јули - декември 2020 година, куќата за отворено домување понуди заштита за 3 жени и 8 деца жртви на семејно насилство. Две од корисничките се веќе вработени и се во процес на напуштање на куќата за отворено домување. Сите 8 деца се вклучени во образовниот процес, 3 во средно училиште и 5 во основно училиште, благодарение на условите кои ги имаат во засолништето. Сите корисници кои биле сместени во куќата имаат остварено право на здравствено осигурување (претходно немале), со матичен лекар во Општина Карпош. Како што е планирано со проектот, за корисниците кои се сместени во куќата за отворено домување, но и за другите корисници, социјалната работничка обезбеди преку 350 социјални услуги, додека правната советничка регистрира дека се обезбедени преку 100 услуги, и тоа и за правно информирање, а речиси 25 % од услугите се писмени поднесоци. Реализирани се повеќе од 90 индивидуални и семејни советувања. Сите жени сместени во куќата, заедно со 15 други жени жртви на семејно насилство, поминаа основна и напредна обука за ИТ-вештини, обука за меки вештини и имаа кариерно советување.

ФООМ обезбеди дополнителни средства за [документарниот серијал](#) „Вонредна состојба - коронавирусот во Северна Македонија“, во продукција на *Машина продакшн*, во кој преку 6 епизоди на систематски начин и хронолошки се претставени различните општествено-политички аспекти на напорите за справување со КОВИД-19 во Македонија. Во серијалот колажно, со учество на релевантни лица од официјалната политичка сцена, претставници на институциите, донаторската заедница, фондациите, здруженијата, новинарите и активистите, се илустрираат искуствата, реакциите, организираните обиди за манипулација со лажни вести и дезинформации, до конкретните политички мерки, нивната реализација, достигнувања и предизвици. Авторите на серијалот Сибел Абдиу, Слободан Трајкоски и Наум Трајановски прават сериозен обид да ги лоцираат обидите за транспарентност, институционалните мерки и политики, но и обидите за дополнителна политизација на состојбите, ширењето лажни вести и дезинформации кои – сами по себе - се и опасност за подривање на јавното здравје. Документарниот серијал ги направи видливи различните општествени групи и големиот број прашања поврзани со спецификите на нивната позиција за време на вонредната состојба. При крајот на декември, серијалот премиерно се емитуваше на програмата на *МТВ 1*, а дополнително беше споделен и на YouTube и на социјалните мрежи.

РЕГИОНАЛНИ КРЕАТИВНИ ЈАДРА: ИСКОРИСТУВАЊЕ НА МОЌТА НА УМЕТНОСТА И КУЛТУРАТА ЗА ОХРАБРУВАЊЕ ГРАЃАНСКА АКЦИЈА ПРОТИВ КОРУПЦИЈАТА

Општа цел на иницијативата **Регионални креативни јадра: искористување на моќта на уметноста и културата за охрабрување на граѓанската акција против корупцијата** е да ја зголеми ефективностa на уметниците, активистите и новинарите во нивните заложби да влијаат врз вклученоста на луѓето во иницијативи поврзани со корупцијата. Во иницијативата од регионот на Западен Балкан се вклучени фондациите од Македонија Албанија, Босна и Херцеговина и Србија, како и регионалната фондација за регионот на Западна Африка (ИООЗА). *ФООМ* и ИООЗА се носители на иницијативата, ги планираат и ги координираат активностите, ја помагаат комуникацијата и ја унапредуваат соработката меѓу учесниците во оваа иницијатива. Дополнително, со финансиски и програмски инпут во иницијативата учествуваат и Програмата за култура и уметност, Програмата за економска правда и секторот Лаб во рамките на Стратегиското одделение на ФОО Њујорк.

Регионалните креативни јадра се виртуелни платформи каде што учесниците можат да научат *како* и *зошто* креативно да се ангажираат и да влијаат врз промената на јавната перцепција за корупцијата. Во рамките на првата фаза од имплементацијата, по обуките на обучувачите одржани во октомври 2019 година (за учесниците од Западен Балкан) и во декември 2019 година (за учесниците од Западна Африка), фондациите кои се учеснички во оваа интерконтинентална и интердисциплинарна иницијатива доделија грантови за наменски активности за тестирање и адаптација на методологијата за креативен активизам и за дефинирање на стратегиите за тоа како на успешен начин да се креираат акции кои успешно ќе ангажираат нова публика. На земјите од Западен Балкан им беа доделени 17 грантови (4 на Македонија, 4 на Албанија, 5 на Босна и Херцеговина и 4 на Србија). За учесниците во оваа фаза беше обезбедена менторска помош за прилагодување на методологијата, во соработка со *Центарот за уметнички активизам* од Њујорк и Македонскиот тим за креативен активизам. Со оглед на наметнатите рестрикции за движење и комуникација, предизвикани од неконтролираното ширење на КОВИД-19, беа организирани дополнителни сесии за онлајн поддршка на грантистите за приспособување на предвидените активности. Во Македонија беа реализирани четири креативни акции, и тоа: „Протреси го судијата“, реализирана од Игор Илиевски, акција во рамките на која беше реализирана и акцијата „[Со Јустисија на помош](#)“, во која група активисти поставија објект од картон со претставена сцена во која Јустисија „тресе“ судија. Објектите беа поставени на неколку локации во Скопје – пред зградата на Јавното обвинителство и на Основното јавно обвинителство за гонење на организиран криминал и корупција, Државната комисија за спречување на корупцијата, Министерството за правда, како и пред седиштата на двете најголеми политички партии. Со оваа креативна герила-акција активистите ги повикаа сите „надлежни“, вклучувајќи ги и двете политички партии, да ѝ се придружат на Јустисија во борбата со корупцијата. Акцијата „Кажи НЕ на корупцијата на факултетите“ ја реализираше Драгана Гунин. Наодите од спроведените анкети и интервјуа со студентки и студенти на тема сексуално вознемирување требаше да бидат јавно прикажани во форма на перформанс. Но поради состојбата со КОВИД-19, наместо перформанс беа објавени 5 аудиоприказни кои беа споделени на социјалните мрежи и наидоа на голем одзив во јавноста. Во рамките на креативната акција „Парада на корупцијата“, реализирана од Дарко Талески, во соработка со уште тројца локални ликовни уметници, беше насликано пано на кое на хумористичен начин беа претставени тела на носители на јавни функции и политички партии, додека просторот за главата беше отворен за да можат заинтересираните

минувачи да го покажат своето лице во отворот и, ако сакаат, да се фотографираат. Паното имаше три претставувања во центарот на Прилеп и го предизвика вниманието на јавноста. Минувачите имаа можност да се фотографираат со присутните уметници и да дискутираат за различните аспекти на корупцијата во градот и во државата. Зорица Зафировска реализираше акција наречена „Кислород!“. Акцијата имаше за цел да сугерира можни решенија за подобрување на квалитетот на воздухот во градот. Преку пораките „Разгали ме, Навади ме, Погали ме!“ беше упатен апел кон граѓаните за нивно вклучување во акции за подобрување на квалитетот на воздухот, а на 13 локации во градот, во запуштени бетонски саксии, беа засадени дрвца, грмушки и цвеќиња.

Пандемијата на КОВИД-19 ги смени плановите за работа и на оваа иницијатива, па во текот на пролетта и летото 2020 година Комитетот на иницијативата работеше на промена на активностите и на дизајнирање онлајн програма за обука на обучувачи, со вклучено менторство. За учесниците од Западен Балкан и од Западна Африка, кои во првата фаза успешно ги спроведоа малите грантови, во август беше одржана информативно-консултативна сесија на која им беше претставена програмата за обука на обучувачи и повикот за учество во следната фаза од иницијативата. На објавениот повик, од пријавените 24 кандидати (11 од Западен Балкан и 13 од Западна Африка) беа избрани 17 кандидати (9 од Западен Балкан и 8 од Западна Африка), кои од фондациите учеснички во иницијативата добија индивидуални грантови, во износ до 10 000 американски долари, за имплементација на нивните идеи. За сите грантисти беа обезбедени и дополнителни средства за комуникациски апарати и пристап до интернет, за да се овозможи нивно непречено учество во комуникацијата. *Центарот за уметнички активизам* од Њујорк и локалните ментори од двата региона беа ангажирани на овозможувањето на неопходната поддршка на грантистите, за да можат да дизајнираат и да изведат успешни обуки и креативни акции фокусирани на промената на перцепцијата на јавноста во врска со коруптивните однесувања во нивните средини. Во оваа фаза, *ФООМ* поддржа два проекта. Првиот е „Корупција на работните места врз основа на полот (со акцент на жените)“, што ќе се спроведува до мај 2021 година и во рамките на кој авторката Драгана Гунин ќе го актуализира проблемот со корупцијата на работните места, проблем со кој претежно се соочуваат жените. Овој проект има за цел да се подигне свеста за решавање на проблемот. Вториот проект е „Артвизам за промени“, авторски проект на Игор Илиевски, во рамките на кој треба да избере, обучи и да им помогне на група посветени лица со разновидни вештини, за да постигнат поголем ефект во борбата против корупцијата на локално ниво. Покрај спроведувањето на програмата за обука, развиена и прилагодена на специфичните потреби и можности на избраната група, во рамките на проектот учесниците ќе треба да развијат стратегија за спроведување на низа креативни акции.

Спроведувањето на грантовите и менторството се одвиваат во континуитет и вклучуваат редовни неделни онлајн состаноци, консултации и помош за адаптирање на методологијата за креативен активизам при спроведувањето на проектите. На учесниците им е на располагање онлајн архива на материјали за методологијата за креативен активизам, а се работи и на востановување архива на материјали за антикорупциски практики и примери од Западен Балкан и од Западна Африка. Се настојува да се задоволат потребите за разновидни обуки, па учесниците во оваа фаза имаат можност да учествуваат и на дополнителни, специјално дизајнирани обуки на различни теми, врз основа на нивните потреби. Дополнителните содржини ги обезбедуваат *Центарот за уметнички активизам* од Њујорк,

менторите од Западен Балкан и од Западна Африка, советниците на иницијативата кои имаат специфично искуство на одредени теми и/или ангажирани експерти.

Во текот на ноември и декември беа реализирани неколку онлајн работилници: „Креативни стратегии и тактики“ - онлајн сесија на која, преку примери, беше покажано како да се планираат и применат креативни тактики во активизмот, преку различни чекори - од концептуализација на креативните тактики до акција; „Како да се структурира работилница“ - динамична и забавна онлајн работилница за создавање одлични искуства за учење и методи за предавање на креативен активизам; „Што не знаете за корупцијата: ваша шанса да прашате!“ - сесија на која беа споделени знаења за тоа што е, а што не е корупција, какви видови корупција постојат, кои услови овозможуваат или поттикнуваат коруптивно однесување, како функционираат корумпираните механизми (злоупотреба на јавните средства, трговија со влијание, судир на интереси...), како да се бориме против корупцијата, како да провериме дали е постигнат напредок и дали нашите застапувања имаат некакво влијание и др.; „Како да ги изберете и како да работите со вашата група учесници?“ - работилница која понуди знаења и искуства во врска со тоа што треба да се направи за да се избере одлична група која може да постигне големи нешта (за време на обуката и откако ќе се обучат). Овој процес на онлајн учење ќе трае до крајот на мај 2021 година, кога се очекува да завршат и проектните грантови на учесниците во обуката.

Вклучените во проектот одржуваат редовни виртуелни состаноци за подготовка на активностите и нивно спроведување. Центарот за уметнички активизам од Њујорк и локалните ментори од двата региона одржуваат неделни состаноци за планирање и подготовка на програмата за онлајн обука на обучувачите и за процесот на менторство. Започнати се активностите за подготовка на книга и видео за целата иницијатива. Партнерот за мониторинг и евалуација Поддршка за организациски развој (Organisational Development Support) од Брисел ја следи работата на иницијатива и во својот периодичен извештај дава препораки за планирањето и спроведувањето на втората фаза од иницијативата.

КОНЦЕПТ: ОБРАЗОВАНИЕ НА ПОМАЛУБРОЈНИТЕ ЕТНИЧКИ ЗАЕДНИЦИ

Концептот Образование на помалубројните етнички заедници продолжи и во 2020 година, работејќи на остварување на зацртаната стратегиска цел - да се обезбеди директна поддршка за десет рурални училишта во кои наставата се изведува на јазиците на помалубројните етнички заедници, преку подобрување на компетенциите на наставниците и обезбедување наставни и други образовни ресурси неопходни за квалитетна редовна и/или онлајн настава и учење (техничка опременост, наставни, дидактички и други материјали на јазикот на кој се изведува наставата).

Покрај директната поддршка со техничка опрема, како брз одговор на кризата настаната со пандемијата на КОВИД-19, беа обезбедени и задолжителните лектирни изданија за второ одделение за две училишта во кои наставата се изведува на босански јазик, со што се заокружи набавката на досега одобрените лектирни наслови на сите јазици на помалубројните заедници (лектирите на турски и на српски јазик беа набавени претходната година).

Во рамките на стратегиското партнерство со *Фондацијата за образовни и културни иницијативи Чекор по чекор*, продолжи поддршката на заедниците за учење кои се формираа минатата година во сите вклучени училишта. Додека постоеја услови, се реализираа 6 менторски средби преку посети во самите училишта, а наредните 30 средби се одржаа онлајн. На средбите учествуваа вкупно 293 наставници, членови на заедниците за учење. Се покажа дека стекнатите вештини за соработка, размена на искуства и колегијално учење се од голема помош за наставниците во справувањето со предизвиците на онлајн наставата во овој специфичен период. Со цел да се поттикне размената на знаења - не само во рамките на своето училиште, туку и со колегите од другите училишта, беа реализирани 10 мрежни настани на кои учествуваа вкупно 173 наставници.

И во услови на пандемија, *Чекор по чекор* продолжи да го промовира читањето и да работи на збогатување на наставните ресурси - прирачници и дополнителна литература (сликовници) на јазиците на помалубројните етнички заедници. Осум сликовници од едицијата „Нашата прва библиотека“ беа адаптирани во видеосликовници, филмувани приказни со помош на Театарот на сенки, титлувани на српски и на турски јазик. Дополнително, беа испечатени 4 сликовници преведени на босански јазик, 4 сликовници преведени на турски и 3 двојазични сликовници (на македонски и на ромски јазик). 2.400 примероци од сликовниците беа дистрибуирани во училиштата вклучени во концептот.

На онлајн обуката „Позитивна клима во училницата“ учествуваа 121 наставник. Тие имаа можност да се запознаат со теми кои се важни за развојот и напредувањето на учениците во услови на пандемија, како што се: емоционалната интелигенција и самодовербата кај учениците, саморегулацијата на емоциите, решавањето на конфликтите во одделението и во училиштето, градењето безбедна средина за учење, донесувањето одговорни одлуки, развивањето емпатија и социјална свесност. На крајот на декември започна подготовката на модулот за обука на директорите „Инклузивна клима во училиштата“, која ќе се спроведе со директорите и со претставниците на стручните служби во училиштата во почетокот на наредната година.

Традиционалниот настан *Speech4Teach*, насловен како „Улогата на учителот во новата реалност“, организиран од *ФООМ* и *Чекор по чекор*, се одржа на 7 октомври и беше посветен на Меѓународниот ден на учителот - 5 октомври. На настанот што се одржа на отворено, согласно сите здравствени протоколи, се обратија неколку образовни експерти и практичари, како и министерката на образование и наука на РСМ. На настанот присуствуваа наставници и директори на училиштата опфатени со проектот, како и претставници на образовните институции (Управата за унапредување на образованието на јазиците на припадниците на етничките заедници, БРО, ДИЦ, МОН итн.). Беше подготвено и кратко видео на кое беа претставени досегашните постигнувања во рамките на проектот.

Во рамките на стратегиското партнерство со *Фондацијата за интернет и општество Метаморфозис*, беа посетени сите училишта опфатени со проектот и наставниците беа запознаени со концептот на Отворени образовни ресурси (ООР), како и со можностите што тој ги нуди. Беа обезбедени обуки за наставниците за изготвување на ООР, а веб-сајтот Отворени образовни ресурси (www.oor.mk) беше одржуван и промовиран помеѓу наставниците и на социјалните мрежи. Се одржаа два вебинари за 70 наставници за „Изработка на дигитални ресурси за е-настава“, а на дополнителни два вебинари 190 наставници од проектните

основни училишта проследија обука за најчесто користените алатки и технологии - Edmodo.com и Google Classroom, како можност за брзи и ефикасни онлајн лекции.

Метаморфозис направи [анализа](#) на можностите, со препораки за вклучување на отворените образовни ресурси во образовниот процес, како компонента во онлајн наставата, но и како дополнителна или алтернативна опција на класичните учебници и наставни помагала.

Во партнерство со *ФООМ*, *Метаморфозис* отвори повик за нај-ООР наставник, на кој се пријавија 35 наставници со околу 500 различни видови отворени образовни ресурси прикачени на веб-страницата на ООР, а најуспешните тројца наставници беа наградени со персонални компјутери и смарт-табли за нивните училишта. Последните 5 дена од конкурсот беа забележани 30 000 посети на фејсбук-страницата на ООР.

Втората специфична цел на концептот Образование на помалубројните етнички заедници е насочена кон поддршка на образовните институции и власти во дизајнирањето образовни политики и одржливи системски решенија кои ќе овозможат еднакви образовни можности за сите ученици. Концептот продолжи да придонесува кон подобрување на политиките кои ја регулираат наставата на јазиците на помалубројните заедници, преку истражувања, преводи и документи за јавни политики.

ФООМ оствари соработка со Бирото за развој на образованието (БРО) за неколку аспекти во насока на подобрување на квалитетот на образованието. Тим советници од БРО и двајца универзитетски професори изготвија „Упатство за воспитно-образовна работа во комбинирани паралелки во основното образование“, кое се преведе и се отпечати на 5 наставни јазици (македонски, албански, турски, српски и босански) и се дистрибуираше до училиштата. Се очекува упатството да им послужи на наставниците и на раководниот кадар при организирањето на наставниот процес во комбинирани паралелки во училиштата. „Водичот за работа на училишниот инклузивен тим“, во издание на БРО (на македонски и на албански јазик), наменет за инклузивните тимови во училиштата, се преведе и се отпечати на турски и на српски јазик.

Помогнавме новата Нацрт-концепција за основно образование да се преведе на турски, албански, босански и на српски јазик, за да стане подостапна за јавноста и за засегнатите страни кои покажаа интерес да се вклучат во јавна расправа со свои сугестии и коментари. *ФООМ* изготви и свои коментари и сугестии за Концепцијата за основното образование и за Концептот за далечинско учење, со што даде свој придонес кон претстојните национални образовни реформи.

Во рамките на концептот беа направени и неколку истражувања и анализи насочени кон подобрување на јавните образовни политики. Со поддршка на *ФООМ*, *Метаморфозис* го спроведе истражувањето [„Состојбите и предизвиците за спроведување онлајн настава во основните училишта во РСМ“](#), во периодот март – јуни 2020 година, со фокус на техничките аспекти и препораките за подобрување.

Во партнерство со *Чекор по чекор* спроведовме истражување во кое ги испитавме ставовите и мислењата за реализацијата на онлајн наставата на наставниците, менаџерскиот тим и стручните служби во 30 училишта. Резултат е [„Студијата за проценка на состојбите, потребите и предизвиците во спроведувањето на онлајн наставата во основните училишта во руралните средини, со настава на јазиците на помалубројните заедници и со деца во](#)

социјално-економски ризик“, чијашто крајна цел беше да понуди препораки и да придонесе за подобра подготовка на образовниот систем во учебната 2020/2021 година.

Со поддршка на Управата за унапредување на образованието на јазиците на помалите етнички заедници, ја изготвивме анализата „[Образование на јазиците на помалубројните етнички заедници](#)“. Целта беше да истражиме како се поставени мерките за образование на јазиците на помалубројните заедници и изборниот предмет Јазик и култура во регулативата и во стратегиските државни документи, каква е актуелната состојба, кои се предизвиците, пречките и какви се перспективите.

И во 2020 година продолживме со спроведување и со поддршка на проектите кои придонесуваат за инклузија на Ромите во образованието, како трета стратегиска цел на овој концепт.

Тригодишниот проект **Редовно на часови: акција за вклучување на Ромите во основното образование**, финансиран од Европската Унија, започна во октомври 2019 година. Проектот, чиј носител е *ФООМ*, се спроведува заедно со *Здружението Центар за образовна поддршка „Дендо вас“* и со *Фондацијата за образовни и културни иницијативи „Чекор по чекор“*, а во партнерство со Министерството за образование и наука (МОН). Со намалувањето на финансискиот товар поврзан со школувањето на децата од најранливите ромски семејства, проектот има за цел да го зголеми опфатот и да го намали осипувањето на Ромите во основното образование, да придонесе за редовна посета на наставата и за успешен премин во следните одделенија.

[Во учебната 2019/2020 година беа доделени](#) стипендии на 282 ученика во прво одделение. [Во учебната 2020/2021 доделивме](#) 320 стипендии на првачињата и 318 стипендии на ученици запишани во второ одделение. Стипендиите, во висина од 400 евра годишно, се наменети за покривање на трошоците за школување. Задржувањето и обновувањето на стипендијата зависи од редовноста на учениците во наставата и од успешниот премин во следното одделение. Стипендиите се наменети за ученици Роми чиишто семејства се приматели на социјална помош.

Почетокот на новата учебна година беше одбележан со медиумска кампања „Буква по буква, испиши ја својата иднина“, чијашто цел е едукација, мотивација и промоција на придобивките од образованието за иднината на децата и за квалитетот на живеењето. Двете видеа, кои беа емитувани на 6 национални и на 6 локални/регионални телевизии, споделувани на социјалните медиуми и на веб-порталите, како и брендираниот автобус со број 19, кој сообраќа низ Скопје, испратија силна порака до јавноста - дека сите деца имаат право на квалитетно образование и дека имаме обврска да придонесеме кон исполнување на тоа право.

Со цел да се идентификуваат децата кои се надвор од образовниот систем, за да се запишат во училиштата и редовно да ја следат наставата, со можност за успешен премин во следните одделенија, беа ангажирани 29 асистенти за поддршка на ромската заедница, кои соработуваа со ромските семејства и со училиштата. Во декември 2020 година беше распишан нов повик и беа избрани уште 33 асистенти.

Проектот одобри грантови во висина од 2.500 евра на 20 училишта за спроведување мали проекти кои - преку игра и заедничко учество во училишните активности - ќе ја поттикнат интеракцијата и размената на знаење помеѓу учениците. Поради пандемијата, активностите

ќе се спроведуваат во текот на 2021 година, веднаш штом ќе се создадат услови за физичко присуство на учениците во училиштата. За овие училишта беше организирана четиридневна обука за социјална правда и препознавање и справување со дискриминација, на која учествуваа 62 наставници.

Со поддршка од страна на *Здружението за заштита на правата на детето* за реализација на проектот „Социјална и образовна поддршка на децата на улица“, околу шеесетина деца секојдневно добиваа поддршка за нивните училишни обврски во Дневниот центар на здружението. Тимот на центарот им помогна при регистрацијата на Националната платформа за учење од далечина, а за корисниците кои немаат електронски уреди за следење на наставата, во договор со нивните класни раководители, тимот ги преземаше наставните материјали и им ги доставуваше на учениците. Корисниците добиваа и ужинки, а за време на целата година тимот беше во постојана комуникација со семејствата во насока на спроведување на мерките за превенција од корона вирусот и потребата од здравствена грижа и нега.

Здружението Ромски деловен информативен центар во Македонија (ЗРДИЦМ), во рамките на проектот „Педагошки помошник на учениците од основното образование“, спроведе тримесечна обука и сертифицирање на 26 педагошки помошници врз основа на програмата што беше акредитирана во текот на минатата година. Сертифицираните педагошки помошници обезбедија образовна поддршка на учениците кои имаа потреба за тоа и беа во постојан контакт со родителите и со училишните педагози во неколку основни училишта во скопските општини Бутел, Чаир, Гази Баба и Ѓорче Петров. Со затворањето на училиштата, активностите на педагошките помошници продолжија онлајн, а учениците кои не беа во можност редовно да ја следат наставата, ги посетуваа во нивните домови, со почитување на сите здравствени протоколи.

До крајот на 2020 година, *ФООМ* ги администрираше и стипендиите за младите Роми кои студираат медицински и други студиски програми, во рамките на Програмата за стипендии за ромски студенти (РМУСП) и Програмата за медицински стипендии за Ромите (РХСП), финансирани од Ромскиот образовен фонд (РЕФ).

Со финансиска помош од Програмата за поддршка на образованието на Фондациите Отворено општество, беа овозможени дополнителни проекти од стратески интерес за *ФООМ*.

Во рамките на проектот *Schools Community Self-Governance for Climate, Disaster and Social Resilience*, кој претставува координиран напор на четирите национални фондации во Македонија, Албанија, Србија и Косово, се прави проценка на потребите и на состојбата во врска со можностите за инсталација на фотоволтаични системи за енергија во одреден број училишта, со цел да се постигне енергетска ефикасност и заштита на околината од загадување. Се избраа 4 меѓународни експерти за изработка на физибилити-студија, а од Македонија е ангажиран експерт кој ќе работи на поглавјето за техничките аспекти и можности за инсталација на фотоволтаични системи во училиштата. Ќе се ангажираат и локални експерти кои ќе помогнат во процесот на прибирање на неопходните податоци за студијата, предвидена за првиот квартал на 2021 година. Со поддршка на тематската програма ќе се изготви и предлог-проект за финансирање на предвидените инвестиции во избраните училишта во државите.

Здружението за истражување и анализа (ЗМАИ) со финансиската поддршка добиена во 2019 година спроведе истражување во 48 училишта во 10 општини, за да се утврди моменталната инфраструктурна состојба, финансирањето на капиталните инвестиции и начинот на кој се одлучува колкав дел од буџетот во општините и од централната власт е наменет за секое поединечно основно училиште. Преку податоците прибрани со анализата и преку теренските посети се изготвија графички споредбени прикази за постојните и за потребните инфраструктурни потреби и потребите од опремување на училиштата со технологија и со дидактички материјали. Дополнително, се креираа и т.н. „лични карти“ на училиштата, кои се објавени на нивната и на веб-страниците на општините. Наодите беа објавени во публикацијата [„Анализа за инвестициските потреби за инфраструктура и технологија во 48 основни училишта во 10 општини во Република Северна Македонија“](#). Анализата нуди предлог за одредување на методологијата и формула со која финансирањето на основното образование ќе биде транспарентно, правично и ќе овозможи рамномерен и одржлив развој на сите основни училишта. Благодарејќи на ангажманот од страна на МОН и финансиската поддршка од проектот на Светска банка, ЗМАИ ќе ја користи предложената методологија за утврдување на потребите за инвестиции на сите училишта во државата.

Проектот „Зајакнување на мрежата на училишни директори во РСМ“, што го започна *Здружението на директори од основни и средни училишта* во ноември 2019 година, имаше за цел да ги зајакне капацитетите на здружението за стратемско планирање, за да биде препознаено како сериозен чинител во креирањето на образовните политики. Предвидените директни средби и регионални состаноци со членовите на здружението, поради пандемијата и обврските околу организирањето на наставата во училиштата, беа оневозможени, па се реализираа во форма на онлајн работилници водени од консултант. Сепак, процесот на стратемско планирање заврши успешно и во првиот квартал на 2021 година ќе биде заокружен со промоција на стратемскиот документ за идните правци за развој на здружението.

Во рамките на регионалниот проект **Антикорупција во образование и здравство**, *Центарот за поддршка на заедницата на Општина Струга*, во партнерство во *Центарот за граѓански комуникации*, спроведе анализа на три јавни набавки: изградбата на спортска сала во СОУ Гимназија „Д-р Ибрахим Темо“; набавката на хигиенски средства, пијалаци и храна во ученичкиот дом „Браќа Миладиновци“ и набавката на огревно дрво за училиштата, спроведена од Општина Струга. Се анализираше тендерската документација, преку FOI, фокус-групи и интервјуа, а наодите и препораките беа споделени со цел да се зголеми транспарентноста во работењето на општината, квалитетот на постапките, како и квалитетот на производите и сервисите што ги добиваат самите училишта.

БРЗ ОДГОВОР НА КРИЗАТА ПРЕДИЗВИКАНА ОД ПАНДЕМИЈАТА НА КОВИД-19 ВО РАМКИТЕ НА КОНЦЕПТОТ ОБРАЗОВАНИЕ НА ПОМАЛУБРОЈНИТЕ ЕТНИЧКИ ЗАЕДНИЦИ

Поддршка за образованието

Со ненадејното затворање на училиштата и преминувањето на онлајн настава, образованието стана една од најзасегнатите области од пандемијата на КОВИД-19, поради опасноста од зголемување на нееднаквостите и долгорочните негативни последици по социјалната

кохезија во општеството. Препознавајќи го образованието како една од областите на кои им треба итна поддршка, *ФООМ* во рамките на стратемскиот концепт „Образование на помалубројните етнички заедници“ обезбеди техничка опрема (преносни компјутери, десктоп-компјутери, печатачи, смарт-табли) за ресурсна училница за онлајн настава и учење за десет основни училишта во кои наставата се реализира на јазиците на помалубројните етнички заедници. Опремата им овозможи на наставниците и на училиштата поквалитетно да ја организираат наставата (онлајн, со физичко присуство и/или хибридна).

Благодареејќи на засилената регионална соработка и учеството на *ФООМ* во регионални проекти наменети за ублажување на последиците од пандемијата на КОВИД-19, финансирани од Програмата за поддршка на образованието на Фондациите Отворено општество, *ФООМ* обезбеди и 350 таблет-уреди со интернет картички за учениците од најсиромашните семејства од малцинските заедници од овие 10 училишта, со што им се овозможи редовно следење на наставата.

Во рамките на остварената соработка со МОН и со БРО, *ФООМ* ги преведе (на сите наставни јазици) изработените планови за одржување настава и протоколите за основно и за средно образование, како и алгоритмот за постапување во училиштата во случај на појава на дете сомнително или позитивно на КОВИД-19. *ФООМ* помогна и со превод на скратените наставни програми на сите јазици на кои се изведува наставата.

КОНЦЕПТ: МРЕЖНА СТРАТЕГИЈА ЗА ПРАВНО ЗАЈАКНУВАЊЕ

И покрај тоа што четиригодишната глобална Иницијатива за правно зајакнување на Фондациите Отворено општество беше формално завршена на крајот на 2019 година, *ФООМ* продолжи со активностите за правно зајакнување и во текот на 2020 година. Во екот на пандемијата, кога граѓаните од маргинализираните групи се соочија со тешкотии и со потреба од помош во насока на остварување на здравствените, социјалните и правата на помош што произлегоа од владините антикризни мерки, се потврди исправноста на стратемската одлука за продолжување на работата во рамките на овој концепт.

Поддршката за 15 граѓански организации кои обезбедуваат правна, параправна и бесплатна правна помош за сиромашните и маргинализираните групи граѓани (Ромите, сексуалните работници/чки, лицата кои користат дроги и текстилните работници/чки) беше зголемена со дополнителна поддршка од Заедничкиот фонд за брз одговор на КОВИД-19 на Фондациите Отворено општество.

Притоа, се бележи зголемување на опфатот на граѓаните од овие групи за повеќе од 50 %, споредено со бројките на дадените услуги во 2019 година. Во 2020 година се обезбедени вкупно 5.598 правни или параправни услуги, во споредба со 2.971 услуга во 2019 година. Исто така, и здруженијата кои обезбедуваат бесплатна правна помош и параправна помош за текстилните работници бележат зголемен број граѓани кои се обратиле за бесплатна правна помош - вкупно 1.708 граѓани, во споредба со 1.113 граѓани кои побарале и добиле бесплатна правна помош во 2019 година. Најчесто, помошта била обезбедувана за прашања поврзани со социјалната заштита, работничките права, домувањето, семејното насилство, дискриминацијата по основа на бременост, остварувањето на правото на финансиска помош преку економските мерки донесени од Владата и др. До Државниот инспекторат за труд се

поднесени 23 барања за вонреден инспекциски надзор и се започнати три постапки пред основните судови: за надомест за пензиско осигурување, за поништување на решение со кое му е изречена дисциплинска мерка на здравствен работник и една кривична постапка против работодавач за повреда на правата од работен однос. Одржани се состаноци со институциите на локално и на национално ниво, во насока на унапредување на условите за работа на текстилните работници во време на пандемија. Како резултат на средбите, се донесени уредби и мерки за подобрување на заштитата на текстилните работници. Објавени се 10 соопштенија и 11 месечни извештаи за прекршувања на работничките права на текстилните работнички и функционирање на заштитните механизми, како и 4 инфографици со податоци за пријавените прекршувања.

Подготвен е документ за јавна политика за пристапот до вештачење во предметите во кои е одобрена секундарна правна помош, како и извештај за трендовите во давањето правна помош на слабоимотните граѓани во услови на пандемија. Потпишан е рамковен меморандум со Адвокатската комора на Република Северна Македонија, во кој една од точките за соработка е унапредувањето на пристапот до правда и *про боно* услугите во обезбедувањето правна помош.

Нашето залагање за правно зајакнување на маргинализираните групи граѓани беше дополнително засилено со реализацијата на проектот „Пристап до правда за најмаргинализираните“³. Преку активностите во овој проект се обезбедени повеќе од 3.200 правни и параправни услуги поврзани со социјалната заштита, работничките права, здравственото осигурување, економските мерки за финансиска помош на граѓаните, семејните односи, дискриминацијата, семејното насилство и др. Параправниците и правниците кои работат со сексуалните работнички обезбедија 589 правни и 1.085 параправни услуги, додека 452 правни и 170 параправни услуги се обезбедени за лицата кои употребуваат дроги. За Ромите, семејствата во социјален ризик и за жителите на руралните средини се обезбедени вкупно 452 правни советувања и 300 параправни услуги, од кои 180 се обезбедени преку веб-алатката „Повикај итна параправна помош“. Преку два видеоподкасти, лицата кои употребуваат дроги беа информирани за проблемите што произлегуваат од пандемијата и за тоа како тие влијаат врз нивната заедница, како и за декриминализацијата на дрогата и нејзиното значење за нив и за нивните семејства. Организирани се 5 работилници за унапредување на знаењето на постоечките и на новите параправници, како и 2 обуки за правници и параправници кои обезбедуваат услуги. За сексуалните работници се организирани креативни работилници, од кои ќе произлезат продукти од самата заедница. Реализиран е и инфо-караван, со кој во текот на 8 дена се посетени 10 населени места во 3 општини, со опфат на 834 граѓани. Во текот на работата беше идентификуван и еден недостаток во Законот за социјална помош, во врска со остварувањето на правото на гарантирана минимална помош, за кој е доставена ургенција до Министерството за труд и социјална политика, по што е променета Уредбата, па граѓаните ќе можат да го остваруваат правото на гарантирана минимална помош само со поднесување лична карта, додека сите други документи Центарот за социјални грижи ќе ги прибави по службена должност. Идентификувани се 5 случаи за кои ќе биде обезбедено застапување, од кои 4 се веќе

³ Проектот е финансиран од Европската Унија, а го спроведува *ФООМ* во партнерство со *ХОПС – Опции за здрав живот Скопје и Станица П.Е.Т. од Прилеп*.

започнати. На веб-страницата www.pravnozajakni.mk редовно се објавуваат содржини, односно совети, информации и ресурсни материјали поврзани со пристапот до правда.

Сеопфатната обука за социјално претприемништво, придружена со повеќемесечно индивидуално менторство на 10 граѓански организации, која започна во 2019 година, резултираше со поддршка на 6 организации кои во текот на 2021 година ќе реализираат социјално-економски активности преку кои ќе се обидат да обезбедат дополнителни средства за давање правни услуги.

Како резултат на залагањата на *ФООМ*, Северна Македонија беше првата земја од Западен Балкан која ја вклучи приоритетната област Пристап до правда во четвртиот Национален Акциски план за отворено владино партнерство 2018 – 2020. Оттука, на петтата седница на Советот за координација и следење на процесот на ОВП и НАП за ОВП 2018 – 2020, оваа област беше препознаена како исклучително важна и структурирана како самостојна приоритетна област во рамките на следниот НАП 2021 – 2023. Освен тоа, вклучувањето на пристапот до правда, како посебна приоритетна област со особена важност за маргинализираните заедници, беше одбележана и во препораките на Секретаријатот за ОВП и Независниот механизам за известување⁴. Во процесот на кокреирање на Акцискиот план за ОВП 2021 – 2023 година, преку јавен повик за пријавување учество, за оваа област е обезбедено учество на 15 организации од Мрежата граѓански организации.

Во рамките на регионалниот проект **Антикорупција во образование и здравство, Здружението СТАНИЦА П.Е.Т.**, во партнерство со *Центарот за граѓански комуникации*, спроведе анализа на три завршени постапки за јавни набавки во областа на здравството, реализирани од ЈЗУ Општа болница „Борка Талески“ во Прилеп во текот на 2018 и 2019 година. Предмет на анализа беа набавките на храна и прехранбени производи, медицинска опрема и РТГ-потрошен материјал. Врз основа на податоците добиени преку 4 FOI, 15 интервјуа и 3 фокус-групи со граѓани кои користеле услуги од болницата, подготвен е јавен документ – билтен, во кој се содржани сите проектни активности и анализите на јавните набавки. Одржана е и јавна дебата.

БРЗ ОДГОВОР НА КРИЗАТА ПРЕДИЗВИКАНА ОД ПАНДЕМИЈАТА НА КОВИД-19 ВО РАМКИТЕ НА КОНЦЕПТОТ МРЕЖНА СТРАТЕГИЈА ЗА ПРАВНО ЗАЈАКНУВАЊЕ

Поддршка за маргинализираните групи граѓани

ФООМ имаше брз одговор за помош на најранливите и маргинализираните групи граѓани. Во партнерство со *Црвениот крст на РСМ – Црвен крст на Град Скопје* и со локална поддршка од страна на 10 граѓански организации⁵, спроведе 3 акции⁶ за дистрибуција на вкупно 12.266

⁴ <https://www.opengovpartnership.org/documents/north-macedonia-design-report-2018-2020/>

⁵ НВО Романо Чачипе, Скопје; ИРИЗ, Скопје; Сонце, Тетово; Станица П.Е.Т. Прилеп; НРЦ – Куманово; НВО КХАМ, Делчево; НВО ЛИЛ Скопје; ХОПС, Скопје; Центар за деца на улица во Шуто Оризари и ад хок тело Ромски кризен штаб, Берово.

⁶ Прва дистрибуција на 3.778 пакети со прехранбени производи и средства за хигиена и лична заштита во март-април 2020, втора дистрибуција на 1.261 пакети со прехранбени производи и средства за хигиена и лична заштита во мај 2020 и трета дистрибуција на 2.188 пакети со средства за хигиена и суплементи (витамини) во декември 2020.

хуманитарни пакети. Пакетите содржеа основни прехранбени продукти, средства за одржување хигиена, средства за лична хигиена и заштита од КОВИД-19, како и различни видови витамински суплементи. Количеството на намирниците беше планирано во согласност со утврдените стандарди за задоволување на потребите на едно четиричлено или петчлено семејство за период од 30 дена. Со дистрибуцијата беа опфатени околу 26 000 лица/граѓани во вкупно 20 општини⁷ и 2 приградски населби⁸ со значителен процент на ромско население, како и во 11 рурални средини⁹ во кои семејствата живеат во сиромаштија и во супстандардни услови и кои, во услови на вонредна состојба, немаа можност да обезбедат основни услови за живот.

Освен тоа, направивме брза проценка на можните економски и социјални последици од здравствената криза. Веќе во првите месеци од затворањето на државата поради здравствената криза, беа идентификувани сериозни прекршувања на работничките права, а работниците ангажирани во неформалната економија останаа без приходи и со многу тешкотии во остварувањето на правата што им следуваат со дел од владините антикризни мерки. За да се спречи продлабочувањето на ранливоста и натамошната маргинализација на засегнатите групи, од голема важност беше да се обезбеди тие да добијат навремена и соодветна административна и правна помош во остварувањето на работничките права и пристап до антикризните мерки за помош. Со таа цел, преку Заедничкиот фонд за брз одговор на КОВИД-19 на Фондациите Отворено општество, во јули 2020 година *ФООМ* обезбеди поддршка на група од 15 граѓански организации – локални ромски организации кои обезбедуваат параправна помош, професионални организации кои се даватели на бесплатна правна помош и организации за заштита на човековите права. Со оваа поддршка се обезбеди навремена помош за голем број нископлатени и неформални работници, од кои најголем дел се жени, Роми и самохрани родители, за да добијат пристап до државните мерки за помош кои се неопходни за исполнување на основните животни потреби и за да се обезбеди заштита на нивните работнички права.

Од јули до декември 2020 година, 8 организации¹⁰ во 16 општини¹¹ обезбедија вкупно 5.598 правни или параправни услуги.

За помош најчесто се обраќаа Роми, самохрани родители, работници со ниски приходи, лица без приходи, работници и работнички во неформалната економија, жени, сексуални работници/работнички, лица кои употребуваат дроги, приматели на социјални трансфери и пензионери со ниска пензија. Најчесто се идентификувани прекршувања на правата во областите на работничките права, социјалната и детската заштита, здравственото осигурување, здравствената заштита и правата на пациентите, користењето на времените мерки и пристапот до антикризните финансиски мерки на Владата, стипендирањето за учениците Роми во основните и средните училишта, семејното насилство и семејното право,

⁷ Шуто Оризари, Тетово, Гостивар, Куманово, Прилеп, Битола, Кривогаштани, Долнени, Делчево, Винаца, Берово, Штип, Пробиштип, Велес, Струмица, Кочани, Кичево, Кавадарци, Неготино и Радовиш.

⁸ Населбите Визбегово и Злокуќани, Град Скопје

⁹ Село Црник во Пехчево и селата Витолиште, Крушеица, Полчиште, Бешиште, Воѓани, Врбјани, Дупјачани, Небрегово, Дуње, Чаниште и Дреновци во околината на Прилеп

¹⁰ *КХАМ, ИРИЗ, Романо Чачипе, ХОПС, Станица П.Е.Т., Сонце, ХЕРА, Лил*

¹¹ Скопје, Делчево, Пехчево, Винаца, Шуто Оризари, Прилеп, Долнени, Кривогаштани, Карпош, Ѓорче Петров, Сарај, Тетово, Гостивар, Охрид, Струга и Струмица

стекнувањето со лични документи, поддршката за самовработување и за отворање сопствен бизнис.

Пет организации, лиценцирани за давање бесплатна правна помош¹², овозможија правна или параправна помош за 860 граѓани во 11 градови¹³. Кај нив најчесто се обраќале невработени лица, Роми, лица со ниски приходи или без приходи, работници во неформалната економија, жртви на семејно насилство, текстилни работнички, пензионери, лица со попреченост и лица кои употребуваат дроги. Најчесто се идентификувани прекршувања на правата во областите на работничките права, социјалната заштита, семејното насилство, домувањето, постапките пред извршител и нотар, дискриминација по основ на бременост, користење времени мерки и право на домашна платежна картичка. Идентификувани се два специфични случаја за стратемско застапување.

Со цел да се процени влијанието на здравствената криза врз социјалниот, економскиот и здравствениот статус на ранливите групи, спроведени се две истражувања, на национално ниво, за влијанието на пандемијата врз економската состојба, семејното насилство и здравствената заштита кај жените (опфатени се 1.025 испитанички), и едно истражување на локално ниво, за влијанието на здравствената криза врз Ромките кои се невработени или се дел од неформалната економија, при што се опфатени ромски заедници во 4 општини¹⁴, во вкупно 48 населени места со доминантно ромско население со вкупно 1.992 ромски домаќинства. Резултатите од спроведените истражувања ќе бидат објавени во првиот квартал од 2021, кога ќе биде објавена и анализата за реализацијата на буџетските средства наменети за четирите сета владини економски мерки.

ФООМ обезбеди постојана поддршка и координација на група од 12 организации кои и во тешки услови продолжија со секојдневните теренски активности за помагање на најранливите граѓани од ромската заедница. Од започнувањето на пандемијата до крајот на годината, се одржаа вкупно 38 неделни онлајн состаноци, на кои се споделуваа тековните случувања од терен и се договараа заеднички барања и реакции до надлежните институции. Беа испратени вкупно 29 барања, некои од одделни организации, а дел испратени од групата.

За поголема видливост на активностите, публикувани се 11 кратки видеа за проблемите и предизвиците со кои се соочува ромската заедница и 13 видеоприказни за животот на лицата од маргинализираните заедници. Дистрибуирани се и 3 едукативни материјали со тираж од 1.100 примероци (на македонски и на ромски јазик) за Ромите кои се вклучени во неформалната економија, како собирачи на отпад, домашни работници и продавачи на пазар.

Како поддршка во насока на анимирање на пошироката јавност за тешкотиите и проблемите со кои се соочува ромската заедница при остварувањето на социјалните и здравствените права во услови на пандемија, во соработка со тимот на *ФООМ* за креативен активизам, претставници од ромските организации реализираа две креативни акции - во Скопје и во Куманово.

¹² *ЕХО-Едукативно-хуманитарна организација - Штип; Национален ромски центар - Куманово; Хелсиншки комитет за човекови права - Скопје; Младински културен центар - Битола и Избор - Струмица*

¹³ Скопје, Битола, Демир Хисар, Прилеп, Куманово, Штип, Струмица, Валандово, Кочани, Свети Николе и Веница

¹⁴ Делчево, Веница, село Црник во Пехчево и Шуто Оризари

ИНИЦИЈАТИВА „ИЗЛЕЗИ И ГЛАСАЈ!“

Иницијатива за предвремените парламентарни избори

Како резултат на одложувањето за добивање датум за преговори со ЕУ, во април 2020 година беа закажани предвремени парламентарни избори. Со цел да се адресира очекуваната послаба излезност на овие избори, *ФООМ* ја спроведе иницијативата „Излези и гласај!“, базирана на претходно стекнатото искуство и знаење од работата на различни аспекти од изборниот процес – преку мониторинг на изборите, правна помош за граѓаните поврзана со нивните права и обврски, па сè до креирањето едукативни кампањи за излезност и активно користење на правото на глас. За оваа иницијатива, *ФООМ* обезбеди средства од Election Integrity Initiative Fund на Фондациите Отворено општество.

Иницијативата „Излези и гласај!“ беше планирана како низа од повеќе активности во периодот февруари – мај 2020 година, но изменетите услови што ги предизвика пандемијата на КОВИД-19 ги одложија изборите за јули 2020 година, а со тоа ги одложија и активностите на иницијативата, а делумно и стратегијата.

Во рамките на иницијативата беа спроведени неколку активности: медиумска кампања со изработени 5 различни ТВ-спотови¹⁵ и радиореклами на македонски и на албански јазик, веб-банери и комуникација на социјалните мрежи, со кои граѓаните се повикуваа да го остварат своето право на глас. Иако беа планирани четири недели, поради настанатата ситуација со КОВИД-19 и одложувањето на изборите, кампањата беше активна на сите канали во период од две недели. Во овој период, кампањата имаше вкупен досег до 72 % од целната група на ТВ, над 3 милиони импресии креирани преку веб-банерите, како и 1 милион импресии и 400 000 досег на Фејсбук и на Инстаграм, каде што воедно се направени над 100 000 интеракции со целната група. Две епизоди од ТВ-емисијата *ФЧЕРАШНИ НОВОСТИ* во кои преку хумор и сатира ги покрија прашањата на излезноста, безбедносните протоколи при гласањето, како и важноста на користењето на правото на глас во демократските општества. Епизодите се емитуваа на ТВ *Канал 5* во текот на јуни и јули, а делови од епизодите беа споделувани на социјалните мрежи. Епизодите, заедно со сите други елементи на комуникација врзани со *ФЧЕРАШНИ НОВОСТИ* на нивните профили на социјални мрежи, имаа вкупно 352 000 досег на ТВ, 47 000 прегледи на YouTube, како и 2,4 милиони досег на Фејсбук и 77 000 досег на Инстаграм. Проектот „Против дезинформации за поголема излезност на изборите“, спроведуван од партнерската организација *Фондацијата за интернет и општество Метаморфозис*, беше една од клучните активности на иницијативата. Во текот на изборната кампања, сите дезинформации поврзани со изборниот процес беа мониторирани и проверувани од страна на локалните проверувачи на факти, со цел да се разоткријат и да се презентираат пред јавноста во вистинска светлина. Разоткриените вести се споделуваа со локалните медиуми, како и на социјалните мрежи, за да се постигне што поголем досег. Активностите на проектот придонесоа за зголемена информираност на јавноста преку демаскирање на дезинформациите, особено на локално ниво. Дебанкираните (проверени) дезинформации кои беа објавени во вкупно 93 текста имаа 930 објави на 10 онлајн медиуми.

¹⁵ <https://www.youtube.com/watch?v=1Qq2RnNtZs>; https://www.youtube.com/watch?v=Dd_wWCj_sI4; <https://www.youtube.com/watch?v=wEnYaeLsC-k>; <https://www.youtube.com/watch?v=q6sI8Ahu-Pw>; <https://www.youtube.com/watch?v=nyZUfjTG3Bk>

Сите 93 написи беа споделени на фејсбук-страниците на онлајн медиумите од Скопје, како и на фејсбук-страниците на порталите.

**КЛУЧНИ ПОСТИГНУВАЊА И/ИЛИ АКТИВНОСТИ ШТО
ЈА ОДБЕЛЕЖАА РАБОТАТА НА ОРГАНИЗАЦИИТЕ
ПОДДРЖАНИ ВО РАМКИТЕ НА СТРАТЕГИСКИТЕ
ОБЛАСТИ НА ФООМ ВО 2020 ГОДИНА**

ОБЛАСТ: СТУДЕНТСКИ ПРАВА И АНГАЖИРАНОСТ

Во рамките на стратегиската област Студентски права и ангажираност, *ФООМ* - поддржувајќи ги иницијативите и проектите на повеќе младински и други организации - продолжи да работи на унапредување на студентските права и на ангажираноста на младите за подобри младински и студентски политики и за поголема транспарентност и отчетност во високото образование.

Младински образовен форум (МОФ) реализираше циклус од 10 отворени онлајн предавања насловени „(Из)Вонредни предавања“ на различни теми од повеќе области, како: дебата, екологија, меѓународни односи, статистика, право, технологија, театар, медицина, социјална еднаквост, космологија, филм и феминизам. На овие предавања и на дискусиите што следуваа по нив беа вклучени вкупно 374 средношколци и студенти. Заради големиот интерес, дополнително беа реализирани и четири „(Из)Вонредни проекции“, на кои 145 млади проследија 7 краткометражни остварувања на четири домашни режисери. „(Из)вонредните проекции“, во кооргинација со *Радио МОФ*, понудија простор за запознавање со домашната кинематографија и со младите филмски работници.

Околу 500 средношколци се вклучија на предавањата организирани во 26 младински клубови за неформално образование низ целата земја. Повеќе од 40 студенти и матуранти се вклучија во водењето на овие клубови, кои во периодот на здравствената криза обезбедија платформа за младински развој и дискусија на теми кои сè уште се изоставени од формалното образование. Во 2020 година се одржа и првото онлајн *Национално дебатно првенство*, во кое се вклучија 47 дебатели од целата држава, а 80 млади од клубовите беа во виртуелна посета на Министерството за правда и Министерството за животна средина. Беа организирани и две дводневни онлајн обуки за градење на капацитетите на студентските претставници - Обука за студентските правобранители и Обука за застапување, во кои учествуваа повеќе од 30 студентски претставници од Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“.

Годинава беа спроведени и две истражувања: „Средношколски искуства и препораки за подобро дигитално образование“, со цел да се слушнат размислувањата и предизвиците со кои се соочуваат средношколците при следењето на онлајн наставата, и „Кризни обиди на високообразовните институции за дигитализација во академската 2019/2020 година“, со цел да се детектираат проблемите со кои се соочуваат високообразовните институции во РСМ, како и да се даде компаративен приказ за тоа како државите се справуваат со пандемијата предизвикана од КОВИД-19.

Претставници од *МОФ* беа вклучени во работната група за млади на Министерството за образование и наука, како и во Советот за соработка на граѓанските организации со Владата. На *Радио МОФ* беа споделени повеќе од 140 објави на тема Образование, млади и нивните иницијативи, како и 10 анализи за состојбите на младите. Беа продуцирани и 4 видеоприлози, кои имаа повеќе од 20 000 прегледи, и се продуцираа 5 нови епизоди од образовната емисија „На час“.

Во последниот квартал од 2020 година, *МОФ* започна со креирање дигитална платформа за неформално образование, која ќе понуди обуки за ученици, млади и за професори. Целта е платформата и натаму да служи како извор на едукативни ресурси и онлајн простор за краткотрајни и долготрајни обуки за развој на критичкото размислување.

Активностите на двете младински мрежи кои беа финансиски поддржани во 2019 година продолжија и во 2020 година. **Националниот младински совет на Македонија (НМСМ)** издаде публикација која произлезе од мониторингот на студентските избори на трите државни универзитети - во Битола, Штип и во Тетово, насловена како „Анализа на студентското (ре)формирање на државните универзитети во Штип, Битола и во Тетово“. НМСМ организираше и јавен онлајн завршен настан „Како се организираа студентите: од закон во пракса“, на кој претставниците на партнерските организации ги споделија своите искуства од реализирањето на проектот. **Мрежата за спречување на одливот на мозоци**, предводена од **Лидери за едукација, активизам и развој**, креираше веб-страница (www.braindrain.mk) во рамките на проектот и објави документ за јавни политики „Како да се задржат младите? - Одливот на мозоци како најголем предизвик за Република Северна Македонија“. На завршниот настан беа промовирани резултатите од истражувањето и публикацијата „Анализа за спроведувањето на Стратегијата за вмрежување, соработка и спречување на одливот на високообразовани и квалитетни кадри 2013 – 2020“.

Здружението за едукативен развој ЕКВАЛИС, во соработка со организациите **МОФ, ХЕРА и Психотерапика**, доби поддршка за спроведување на проектот „Младински пакети и ангажираност преку младински кампањи“, кој има за цел да се креираат содржини за млади кои недостигаат во формалното образование. Се очекува проектот да придонесе за обука на повеќе од 300 млади од 12 различни градови за темите: Човекови права, Дигитална писменост и дигитална безбедност, Критичко и аналитичко размислување, Сексуално образование и Грижа за менталното здравје. Тимови од организациите ги подготвија предавањата, кои ќе бидат објавени во почетокот на 2021 година, со цел заинтересираните млади да можат да се пријават и да слушаат предавања на теми кои не се достапни во формалното образование. Секој од учесниците, потоа, ќе има можност да се пријави и да учествува во организацијата на младински кампањи, со поддршка од страна на менторите од вклучените организации. Се очекува проектот да придонесе за ангажирање на младите во локалните заедници и општини, со цел да се подигне јавната свест за значајните општествени проблеми и заложбата за решавање на младинските проблеми.

Независниот академски синдикат (НАКС), во рамките на проектот „Финансиска транспарентност во високото образование и науката во РСМ“, изготви 9 анализи и истражувања за утврдување на состојбите во високото образование. Тие се фокусираа на различни прашања и аспекти поврзани со високото образование: анализа на буџетот за високото образование; состојбите и финансирањето во науката; анализа на буџетот од аспект на неговата достапност како јавен документ; постапката и критериумите за распределба на платите на вработените во високото образование и науката; анализа на платите и на структурата на вработените во јавните високообразовни институции, научни установи и институти, и истражување за перцепциите на академскиот кадар за валоризацијата на нивниот труд и транспарентноста и отчетноста на финансирањето во високото образование. Беше направено и истражување на јавноста за вреднувањето на академскиот труд во јавните високообразовни институции и научни институции. Целосната студија, со сите анализи и препораки, е достапна во публикацијата под наслов „Финансиска транспарентност и отчетност во високото образование и науката во РСМ“. Овие истражувања послужија како основа за креирање предлог-решенија и застапување за надминување на проблемите. Во процесот на застапување за предложените политики, **НАКС** организираше конференции и други јавни настани, трибини и прес-конференции, на кои беа споделени наодите и се

дискутираше за препораките. Претставниците на *НАКС* беа присутни и во медиумите, а реализирани се и средби со претставниците на извршната власт.

НАКС организираше средба со учество на 50-тина претставници на своите синдикални организации, а реализираше и онлајн трибина и работна средба со лидерите и претставниците на академските синдикати од регионот, на кои се разменија искуства за методологијата и резултатите од дејствувањето на академските синдикати. *НАКС* се застапува за склучување гранков колективен договор за високо образование и наука, во кој истата најниска плата за одреден степен на сложеност на работата ќе биде основата за утврдување на платите кај сите високообразовни и научни установи.

Проектот „Ангажирани студенти за студентски домови без корупција во РСМ“ се спроведуваше во периодот од ноември 2019 до декември 2020 година, со финансиска поддршка од Програмата за поддршка на високото образование на Фондациите Отворено општество. Проектот го спроведе *МОФ*, во партнерство со *Здружението за развој на урбаната култура и актуализација на простор МЕЛЕЕМ (МЕЛЕЕМ)* од Скопје, *Легал-тинк* од Штип и *Младинскиот образовен центар (МКЦ)* од Битола.

МОФ спроведе истражување за квалитетот на животот, вклученоста на студентите во носењето одлуки, како и за корупцијата во 3 студентски домови во државата. Теренското истражување беше завршено непосредно пред почетокот на кризата, врз основа на веќе изготвена методологија и спроведена фокус-група во студентскиот дом „Пелагонија“ во Скопје. Наодите од истражувањето беа презентирани во извештајот „За станарските работи: Истражување за животниот стандард на станарите во државните студентски домови „Браќа Миладиновци“ – Штип, „Кочо Рацин“ – Битола и „Пелагонија“ – Скопје“ и за нив се дискутираше на завршниот онлајн настан, на кој учествуваа и директорите/претставниците на овие домови. Извештајот понуди низа препораки за подобрување на квалитетот на животот, учеството на студентите во студентските домови, како и за подобрување на транспарентноста во нивното работење.

МЕЛЕЕМ организираше хакатон со студенти по архитектура и станари во студентските домови, на кој беа генерирани идеи за подобрување на условите за живот во домовите. Трите најдобри студентски иницијативи (по една мала просторна интервенција за секој студентски дом) беа спроведени во текот на октомври и ноември 2020 година. Тие го збогатија и го облагородија просторот во кој студентите ќе можат да го поминуваат своето време на отворено.

Легал-тинк изготви [Прирачник](#) за правата и обврските на студентите кои произлегуваат од новиот Закон за високото образование и новите универзитетски статuti, како и за правата и обврските на студентите кои живеат во студентските домови. Врз основа на овој прирачник, беа реализирани 6 онлајн обуки за студентските права за заинтересираните станари во 2 студентски дома, а дополнително беа изработени 3 видеообуки на кои се вклучија студенти-станари од домовите.

Радио МОФ изработи повеќе видеосоджини, организираше видеопредизвик и серија од 3 онлајн дебати, на кои студентите станари и/или претставниците од одговорните институции дискутираа за потребата и за времето на отворање на студентските домови, животот во домовите во услови на пандемија, како и за различни аспекти од спроведеното истражување во трите студентски домови. Овие видеоматеријали имаа повеќе од 50 000 прегледи. *Радио*

МОФ, исто така, континуирано ја следеше и известуваше за состојбата и за условите во студентските домови во преку 30 вести кои имаат над 10 000 прегледи.

ОБЛАСТ: ЗДРАВСТВЕНИ ПОЛИТИКИ ЗАСНОВАНИ НА ПРАВА

Во областа Здравствени политики засновани на права, *ФООМ* обезбедува поддршка на организациите кои работат на унапредување на здравствените политики што овозможуваат остварување на здравствените услуги и права на маргинализираните заедници (ЛГБТИ, Ромите, лицата кои користат дроги, сексуалните работници/чки и луѓето кои живеат со ХИВ). Активностите на овие организации се насочени кон постигнување на стратегиските цели во оваа област: (1) следење и анализа на здравствениот буџет и барање отчетност од властите за распределбата на максимално расположливите средства, кои ќе овозможат прогресивно и недискриминирачко остварување на здравствените права; (2) застапување за реформи во здравствените политики, во согласност со потребите на заедниците, и (3) овозможување вклученост и учество на засегнатите заедници во планирањето, следењето и евалуацијата на спроведувањето на здравствените политики. Во 2020 година беа поддржани ***Здружението за еманципација, солидарност и еднаквост на жените – ЕСЕ, ХОПС – Опции за здрав живот – Скопје, Коалицијата Маргини, Здружението за поддршка на маргинализираните работници СТАР-СТАР и Фондацијата ИДЕА Југоисточна Европа.***

Во текот на целата година, нивната работа и активности беа приспособени кон условите наметнати од пандемијата предизвикана од КОВИД-19.

Здружението за еманципација, солидарност и еднаквост на жените – ЕСЕ во 2020 година, во рамките на редовното следење на спроведувањето на превентивните програми на Министерството за здравство, подготви 5 анализи: [Мониторинг на Програмата за систематски прегледи на учениците и студентите за 2018 година - со вклучени наоди од ромските средини, добиени преку прашалникот за влез во домаќинствата](#); [Мониторинг на Програмата за активна здравствена заштита на мајките и децата за 2018 година – со вклучени наоди од ромските средини, добиени преку прашалникот за влез во домаќинствата](#); [Промени во буџетот на Програмата за активна здравствена заштита на мајките и децата во периодот од 2017 до 2019 година](#); [Мониторинг на спроведувањето на Програмата за систематски прегледи на учениците и студентите за 2017 година](#), и [Споредбена анализа за спроведувањето на Програмата за скрининг на рак на грло на матка во 2012 година и во 2018 година](#). Во јули е организирана прес-конференција и јавна дебата на тема „Како макроекономските политики влијаат врз пристапот до здравствена заштита на жените, мајките и децата“.¹⁶ Презентирани се наодите во однос на влијанијата на макроекономските политики врз буџетот за здравство и пристапот на жените, мајките и децата до превентивните здравствени услуги, како и наодите од мониторингот на превентивните програми. Посебен осврт е даден на тоа како повеќегодишното запоставување на превентивната здравствена заштита од страна на здравствените власти негативно се одразува и врз состојбата што ја наметна пандемијата.

¹⁶<http://www.esem.org.mk/index.php/shto-rabotime-sega/3748-javna-debata-na-tema-„kako-makroekonomskite-politiki-vlijaat-vrz-pristapot-do-zdravstvena-zastita-za-zenite-majkite-i-decata“.html>

Во соработка со *Види Вака* е подготвено кратко видео¹⁷ за клучните проблеми во однос на опфатот на жените со Програмата за скрининг на рак на грло на матка и Програмата за скрининг на рак на дојка, со посебен акцент на малиот опфат на жените Ромки со овие скрининг-програми.

Подготвен е „Акциски предлог-план за унапредување на здравјето и здравствената заштита на жените, мајките и децата, заради намалување на перинаталната и доенечката смртност во РСМ за периодот 2020 – 2030 година“¹⁸, во кој се вклучени мерки и активности за унапредување на женското репродуктивно здравје и здравјето на мајките и доенчињата, што ќе води кон континуирано намалување на стапката на перинатална и доенечка смртност. Во октомври, планот е јавно презентираан на прес-конференција и јавна дебата на која учествуваа претставници од Министерство за здравство, Фондот за здравствено осигурување, Заводот за здравствена заштита на мајките и децата, Здружението на матични лекари, здравствени работници и претставници на граѓанските организации.

Во насока на оценувањето на нивото на реактивна и проактивна транспарентност, како и оценувањето на нивото на ефикасност и транспарентност во спроведувањето на постапките за јавни набавки, спроведено е оценување на нивото на реактивност и проактивност на повеќе од 70 јавни институции. Подготвени се и објавени три извештаи за 2019 година и доставени се препораки до 89 јавни институции. Следени се 1.777 постапки за јавни набавки, спроведени од 62 јавни институции, подготвен е извештај кој дава приказ на промените во ефикасноста, економичноста и транспарентноста на институциите во периодот од 2016 до 2020 година. Врз основа на извештајот, доставени се препораки до сите 62 јавни институции. Организиран е и јавен настан по повод Меѓународниот ден на правото на информации, со учество на претставници од институциите и домашните и меѓународните граѓански организации. Со цел да се зголеми јавната свест за значењето на фискалната транспарентност и потребата од буџетирање засновано на приоритети, како и за промовирање на резултатите од работењето, подготвени се и објавени повеќе од 587 информации, кои имаат повеќе од 80 000 прегледи на социјалните медиуми и на интернет-страницата на *ECE* се прегледани во повеќе од 80 000 наврати. Во соработка со *Фондацијата ИДЕА Југоисточна Европа* е развиен прашалник со помош на кој се собираат информации од следбениците на социјалните медиуми за темите за кои сакаат да дознаат повеќе и да слушнат различни ставови и мислења. Врз основа на добиените предлози од граѓаните, е реализирана дебата на тема „Колку пристапувањето кон ЕУ ќе ни помогне во подобрувањето на здравствената заштита и ефикасноста во буџетскиот процес?“¹⁹

Во текот на 2020 година, во континуитет, е обезбедено менторство и техничка поддршка на трите партнерски ромски организации (*Романо Чачипе*, *ИРИЗ* и *КХАМ*) кои работат со ромските заедници во Шуто Оризари, Делчево, Винаца и во Пехчево. Обезбедена е поддршка преку адаптација на „КОВИД-19 Повик за акција: Што можете да направите на ниво на заедницата за да се промовира социјалната солидарност во време на физичко дистанцирање“²⁰. Целта на материјалот е да им се помогне на овие организации да ја адаптираат својата работа во заедницата во новонастанатите услови. Подготвени се и

¹⁷ <https://www.facebook.com/1005267336250614/videos/225500879238230>

¹⁸ <http://www.esem.org.mk/pdf/Publikacii/2020/Nacionalen%20akcionen%20plan%202020-2030.pdf>

¹⁹ <https://www.youtube.com/watch?v=KmHiCaLHTcE&t=850s>

²⁰ <http://www.esem.org.mk/pdf/Sto%20rabotime/2020/2/Community%20action-final.pdf>

материјали за информирање и за едукација на ромската заедница на различни теми поврзани со пандемијата. Сите материјали се поставени на интернет-страницата и на социјалните медиуми на *ECE*, со цел да бидат достапни и за другите граѓански организации, како и за целото население. Во однос на владините мерки за помош на населението како одговор на пандемијата со КОВИД-19, подготвен е водич со објаснувања во врска со процедурите за остварување на правата од новоусвоените владини мерки, а со цел партнерските ромски организации да понудат квалитетна и соодветна помош на ромското население. Подготвен е водич со насоки за подготовка на две картички за оценка од заедницата (*community score cards*) во врска со здравјето и здравствената заштита на мајките и децата и за женското репродуктивно здравје, како и Прирачник за анализа на буџетите и толкување на буџетските податоци. Фокусот на активностите за застапување за унапредување на здравјето на Ромите беше ставен на заштитата на здравјето и унапредувањето на состојбите на ромското население во услови на пандемија. Индивидуално и во соработка со другите граѓански организации, беа подготвени повеќе барања и реакции до институциите за подобрување на состојбите²¹; одржана е прес-конференција и јавна дебата на тема „Предизвици со кои се соочуваат жените, мајките и децата Роми во пристапот до превентивната здравствена заштита“²² и е обезбедена поддршка на партнерските организации за подготовка на локални стратегии за застапување.

Реализирани се и активности за јакнење на капацитетите, обезбедување техничка поддршка и менторство на граѓанските организации од регионот за примена на методологиите на социјална отчетност и правно зајакнување. По барање на Мрежата за политиките за дрога на Југоисточна Европа (DPNSEE), во соработка со *ХОПС – Опции за здрав живот Скопје*, е обезбедена поддршка и менторство на три организации кои работат на спроведување на програмите за намалување на штетите од Србија, Црна Гора и Босна и Херцеговина, за спроведување и примена на методологијата за буџетска анализа и застапување. Во 2020 година е обезбедена техничка помош и поддршка за потребите на 12 граѓански организации во земјата - 2 индивидуални организации и една мрежа составена од 10 граѓански организации²³. Развиена е програма и подготвени се материјали за спроведување обука наменета за јавните институции од здравствениот сектор и секторот за вработување, за примена на методологиите на социјална отчетност, како и материјали за развивање пристап за пилотирање и институционализација на методологиите во рамките на овие сектори.

Во насока на унапредување на пристапот на жените до пазарот на трудот, подготвена е анализа²⁴ која содржи преглед на статусот на жените на пазарот на трудот, со специфичен фокус на активните мерки и услуги за вработување, идентификување на бариерите за пристап на жените до мерките и услугите, како и специфични препораки за дизајнирање на идните активни мерки и услуги за вработување. Изработено е и промовирано видео кое ги презентира резултатите и препораките од истражувањето, како и изјави од страна на граѓанските организации и невработените граѓани. Врз основа на податоците од националното истражување „Колку чини неплатената работа за неа во домашни услови?“, со

²¹<http://www.esem.org.mk/pdf/Sto%20rabortime/2020/3/Baranje%20za%20preventivni%20merki%20vo%20Shuto%20Orizari.pdf>

²²<http://www.esem.org.mk/index.php/shto-rabortime-sega/3749-pdf-sto-rabortime-2020-5-informacija-za-mediumi-romi-pdf.html>

²³ НВО ЛИЛ, ХОПС – Опции за здрав живот Скопје и Мрежа за заштита од дискриминација

²⁴ <http://www.esem.org.mk/pdf/Publikacii/2020/Pristap%20na%20zenite%20do%20pazarot%20na%20trud.pdf>

кое се детектирани клучните проблеми со кои се соочуваат давателите на нега и семејствата во кои се дава нега за возрасни лица кои не се во можност самостојно да ги извршуваат основните животни потреби, подготвени се 12 препораки до државата, со цел да се унапреди состојбата на давателите на нега, лицата кои имаат потреба од нега, како и на семејствата во кои се обезбедува овој вид нега. Препораките се подготвени во консултативен процес со организациите на пациенти и со самите даватели на нега и се испратени до Министерството за труд и социјална работа. Во ноември е одржана прес-конференција²⁵ на која се претставени барањата доставени до државата.

Во соработка со *Здружението Отворена порта Ла страда*, е подготвен [Алтернативен извештај](#) кон Конвенцијата за правата на детето во однос на две поглавја, и тоа: Насилство врз децата и Попреченост, здравје и добросостојба. Алтернативниот извештај беше поднесен до Комитетот за правата на детето и ќе биде разгледуван на 88-та седница на Комитетот.

Здружението ХОПС – Опции за здрав живот Скопје (ХОПС) работи на унапредување на здравствените права на маргинализираните заедници, со посебен фокус на лицата кои употребуваат дроги, малолетните лица кои користат психоактивни супстанции и сексуалните работници.

Во текот на 2020 година, фокусот на застапувањето беше насочен кон декриминализација на личната употреба на дрогите, вклучително и на канабисот, при што во партнерство со *Коалицијата Маргини* е подготвен стратемски план за застапување, остварени се средби со претставници од релевантните институции; поднесени се предлог-амандмани за промени во законите со кои се регулира оваа област - Законот за контрола на опојните дроги, Кривичниот законик и Законот за прекршоци на јавниот ред и мир. Спроведена е независна евалуација на Националната стратегија за дроги на Република Македонија 2014 - 2020, а добиените резултати и препораки се доставени до релевантните институции и искористени во процесот на планирање и подготовка на новата Националната стратегија за дроги за периодот 2021 – 2025, како и во подготовката на акцискиот план за нејзина доследна примена. ХОПС беше дел од иницијативата за декриминализација и легализација на канабисот #Операција Ослободување, преку која започна јавната кампања со континуирано објавување текстови, различни содржини на социјалните медиуми, организирање подкасти и онлајн разговори за подигнување на јавната свест за потребата од декриминализација на личната употреба на дрогите, вклучително и на канабисот. Подготвен е документ за јавна политика „Декриминализацијата на дрогите како основа за хумана и ефективна политика за дроги: Компаративна анализа на два модела на декриминализација - во Португалија и во Холандија“, во кој се претставени успешните резултати и позитивните искуства од декриминализацијата на дрогите во двете држави членки на ЕУ. Во ноември беше реализирана Меѓународната конференција за регулација на дрогите, на која учествуваа меѓународни експерти од овие две земји, домашни експерти, како и министрите за здравство, труд и социјална политика и правда, претставниците на Министерството за надворешни работи и Основното јавно обвинителство, кои јавно ја поддржаа потребата за декриминализација на личната употреба на дрогите и потребата за креирање национален модел за декриминализација, во согласност со националниот контекст.

²⁵ <https://www.youtube.com/watch?v=crXRmcyvNUI&t=306s>

Во рамките на Платформата за декриминализација на сексуалната работа, подготвена е Декларација за декриминализација на сексуалната работа во РСМ, која пред парламентарните избори беше доставена до сите политички партии. Декларацијата ја потпишаа седум политички партии, заложувајќи се за натамошна поддршка на процесот на декриминализација на сексуалната работа. Доставен е предлог за декриминализација на сексуалната работа во владината програма за работа во 2021 година, како и предлог за регулација на прашањето. Во соработка со феминистичката платформа *Медуза*, реализирана е онлајн кампања за декриминализација на сексуалната работа.

Застапувањето за обезбедување на одржливоста на програмите за намалување на штетите беше насочено кон барањата за: а) обезбедување институционализација на програмите на ХОПС во Програмата за превенција од ХИВ; б) лиценцирање за обезбедување психо-социјални услуги; в) лиценцирање за давање бесплатна правна помош, согласно Законот за БПП; г) обезбедување финансии од локалните самоуправи за поддршка на активностите на граѓанските организации за намалување на штетите; д) обезбедување финансиска поддршка од акцизите од продажба на алкохол, пиво и производи од тутун, и е) обезбедување финансиска одржливост, преку специјален фонд обезбеден од добивката на компаниите кои ќе произведуваат и ќе тргуваат со канабис, предвиден со новиот Закон за контрола на опојните дроги. Како дел од Платформата за борба против ХИВ, во предизборниот период до партиите, а во септември и до Владата на РСМ, е поднесена Декларација за институционализирање на програмите за ХИВ, вклучително и програмите за намалување на штетите. Декларацијата предвидува промени во Законот за здравствена заштита, со кои граѓанските организации ќе бидат препознаени како даватели на услуги од областа на здравствената заштита, ќе се стандардизираат услугите за намалување на штетите, а ќе се овозможи и долгорочна одржливост на овие програми. Во прилог на застапувањето се издадени 2 броја на публикацијата „Дроги – политики и практики“, односно „Дроги и полиција“ и „Дроги во Македонија“.

Во текот на годината, претставниците на ХОПС активно учествуваа во различни комисии и работни групи кои работеа на измени и дополнувања на прашањата поврзани со законските и подзаконските акти за матична евиденција за правно признавање на родот, обезбедувањето здравствени услуги за трансродовите лица, одржливото финансирање на програмите за превенција од ХИВ, сеопфатната програма за лекување, рехабилитацијата и ресоцијализацијата на малолетниците кои употребуваат психоактивни супстанции, како и подготовката на протокол за постапување со децата на улица и Законот за превенција и заштита од насилство врз жените, вклучувајќи го и семејното насилство.

Во услови на здравствена криза, активностите за правна поддршка и правно зајакнување на сексуалните работници и лицата кои користат дроги се овозможуваа преку телефон, периодични теренски посети и средби со клиенти со физичко присуство во исклучителни случаи. Преку програмата за намалување на штетите, во двата *drop-in* центри, во Општина Кисела Вода и Општина Шуто Оризари, се реализирани вкупно 837 правни услуги и поддршка, контактирани се вкупно 95 клиенти (76 клиенти мажи и 19 жени, од кои 33 клиенти се Роми). Најголем број услуги, и тоа 282, се поврзани со кривично-правната проблематика, 198 услуги за управна постапка, 155 услуги за прашања од граѓанското право и 107 услуги за семејно право. Идентификувани се 8 случаи на дискриминација и нееднаков третман врз основа на здравствената состојба, од кои во 3 случаи е евидентирана тортура, нехумано и деградирачко

постапување, а во 3 случаи е утврдена повреда на правото на пристап до здравственото осигурување и здравствената заштита.

Во Дневниот центар за поддршка на сексуалните работници и нивните семејства, преку теренски посети и преку телефон, се остварени вкупно 896 услуги, контактирани се вкупно 79 различни клиенти (17 мажи и 62 жени, од кои 45 се Роми). Најголем број услуги се дадени од областа на кривичното право - 384, управното право - 198, граѓанското право - 85 и семејното право - 183. Освен правните услуги, обезбедено е и информирање за ограничувањата воспоставени со мерките и препораките на владата, како и за кривично-правната одговорност за непочитување на истите. Документирани се 14 случаи на родово базирано насилство и прекршување на правата на сексуалните работнички и 1 фемицид, кога сексуална работничка беше убиена од страна на нејзиниот партнер. На почетокот на годината, во согласност со Законот за бесплатна правна помош, ХОПС се регистрираше како лиценцирана организација за давање бесплатна правна помош. Параправниците овозможуваат вкупно 1.366 параправни услуги во заедниците, за вкупно 184 различни клиенти во 5 градови, при што најзначајни проблеми и прекршени права се евидентирани во областите за родово базирано и семејно насилство, здравствена и социјална заштита, можноста за пристап и искористување на владините економски мерки. Во 2020 година продолжи стратешкото застапување на 13 случаи на повреда на човековите права пред домашните судови, од кои 4 се случаи на сексуални работници/чки, а 9 се случаи на лица кои употребуваат дроги. За 1 случај, во корист на 4 сексуалните работници/чки, Европскиот суд за човекови права донесе предлог-одлука за спогодбено решавање, со надомест во висина од 6 000 евра. Се очекува и судска завршница на постапка пред Европскиот суд за човекови права за утврдена повреда на правата на лица кои употребуваат дроги, со незаконско откривање медицински податоци и противправно земање и обработка на ДНК. Во мај 2020 година, до Комитетот за елиминација на сите форми на дискриминација врз жената, е поднесена информација за состојбата на сексуалните работници/чки и лицата кои употребуваат дроги во РСМ, а во јуни 2020 година е поднесен извештај до Комитетот за правата на децата, во врска со состојбата на децата кои употребуваат дроги.

И покрај ограничувањата во работењето, продолжи теренската работа и работата во институциите со децата кои употребуваат дроги, децата кои се на улица или децата кои се под социјален ризик. Контактирани се вкупно 47 различни деца (26 машки и 21 женско) кои употребуваат различни видови дроги, од кои 10 деца (6 машки и 4 женски) се контактирани за првпат и тие се на возраст од 12 до 17 години. 5 деца започнале лекување со супститутивна терапија на Клиниката за токсикологија и Клиниката за психијатрија. За децата во ризик кои се згрижени во државните институции, организирани се две работилници на теми поврзани со љубовта и вредносниот систем.

Коалицијата Маргини работи на заштитата и почитувањето на основните човекови права на маргинализираните заедници, со фокус на ЛГБТИ-луѓето, луѓето кои употребуваат дроги, сексуалните работници/чки, луѓето кои живеат со ХИВ и маргинализираните жени.

Во текот на 2020 година, активностите на *Коалицијата Маргини* беа насочени кон реализација на преточувањето на целта 16.3 од глобалните цели на Обединетите нации за одржлив развој, која промовира владеење на правото и обезбедување еднаков пристап до правдата за сите, на национално ниво, при што правниот тим на *Коалицијата Маргини* оствари консултативни средби и комуникација со повеќе факултети и судови и подготви два

извештаи во сенка. Едниот извештај беше посветен на степенот на имплементација на целта 16.3 на национално ниво²⁶, а другиот извештај, претставен²⁷ преку сите 17 развојни цели, се однесува на состојбата на ЛГБТИ-лицата и нивните права. Двата извештаи беа презентирани на Високиот политички форум²⁸ при ООН, а подоцна од страна на ООН се доставени препораки за нивна имплементација, согласно наодите во извештаите. Во партнерство со *Здружението ECE* е подготвен план за акција за унапредување на пристапот до правда за маргинализираните заедници, во согласност со целта 16.3.

Со цел да се постигне системско решение на проблемот со дискриминарачките содржини во учебниците за основно и средно образование и да се подобри образованието од аспект на еднаквоста, недискриминацијата и инклузивноста, предложи соработката со Министерството за образование и со Бирото за развој на образованието, со кое е склучен Меморандум за соработка. Со стручни мислења, претставниците од *Коалиција Маргини* учествуваа во креирањето на Програмата за професионална ориентација на учениците, Упатството за справување со насилство во основите училишта, како и во подготовката на Стратегијата за образование 2021 – 2023. Од особено значење се насоките за елиминирање на сите форми на насилство, особено на родово базираното насилство и недискриминацијата, како и предлозите за унапредување на капацитетите на наставниот кадар за справување со овие појави. Двајца претставници на *Коалицијата Маргини* учествуваа во работна група за ревизија на наставните содржини во учебниците од сите нивоа на образование, при што во 4 учебници се ревидирани или отстранети содржините кои имаат дискриминаторски и навредлив однос кон маргинализираните заедници. Подготвена е дигитална картичка со која се мапираат проблематичните и дискриминаторски содржини во учебниците. Иницирана е тужба за утврдување на дискриминација во учебникот „Основи на персонологија 2“, што се користи во наставната програма на Институтот за психологија на Филозофскиот факултет.

Постигнат е успех во стратешкото застапување пред домашните и меѓународните судови. Застапувани се 7 случаи за правно признавање на родот, 1 случај за барање азил од страна на ЛГБТИ-лице, 1 граѓанска постапка за заштита на правото на приватност на две трансродови сексуални работнички, застапување на 2 лица во кривична постапка, 2 жени за повреда на приватност со објавување порнографски содржини, 1 ЛГБТИ-лице жртва на насилство, застапување на корисничка на дроги и транс-лице во кривична постапка против полициски службеник. Евидентирани се и документирани 70 случаи на прекршување на човековите права на припадници на маргинализираните заедници и иницирани се 2 постапки пред Европскиот суд за човекови права за повреда на правата на лица кои употребуваат дроги.

При следењето на известувањата во медиумите, идентификувани се содржини со кои се нарушува угледот на припадниците на маргинализираните заедници, поради што се поднесени 4 претставки до Советот за етика во медиумите за написи во печатен весник, интернет блог-портал, интернет-портал и телевизиска емисија на национална телевизија. Поради објавени написи кои шират говор на омраза кон ЛГБТИ-заедницата и сексуалните

²⁶ <http://coalition.org.mk/wp-content/uploads/2021/01/North-Macedonia-Spotlight-report-2020-1.pdf>

²⁷ http://coalition.org.mk/wp-content/uploads/2021/01/FINAL_Spotlight-Report-on-the-position-of-LGBTI-persons-in-North-Macedonia.pdf

²⁸ <https://sustainabledevelopment.un.org/hlpf/2020>

работници, доставена е жалба до Советот за етика во медиумите и до Комисијата за спречување и заштита од дискриминација.

Претставници на *Коалицијата Маргини* учествуваа во подготовката на Предлог-законот за спречување и заштита од насилство врз жените и семејно насилство и Законот за родова еднаквост. Правниот тим подготви и поднесе амандмански решенија за измени и дополнување на Законот за здравствена заштита, Законот за контрола на опојните дроги, како и предлози за подготовка на подзаконски акти на Министерството за здравство за обезбедување одржливи механизми за финансирање на програмите за превенција од ХИВ. Во партнерство со други граѓански организации, активно се застапуваше за измени на членот 18 во Законот за спречување и заштита од дискриминација²⁹, како и во консултативниот процес за избор на нови пратеници во Интерпарламентарната група за ЛГБТИ во новиот пратенички состав, а учествуваше и во подготовката на Акцискиот план за унапредување на правата на ЛГБТИ-лицата за период 2021 – 2025 година.

Пред одржувањето на парламентарните избори, во соработка со група граѓански организации, до политичките партии е доставена Декларација за заложба за итно донесување на Закон за спречување и заштита од дискриминација, која беше поддржана и потпишана од 17 политички партии. По повеќегодишното застапување пред домашните судски институции за правно признавање на родот засновано на самоопределување, како и по позитивната пресуда на Европскиот суд за човекови права за случајот на „Лицето X против Северна Македонија“, Управата за водење матични книги донесе одлука за извршување за промена на ознаката за полот во матичната евиденција.

Со цел јавно да се промовираат сексуалните и здравствените права на маргинализираните заедници, *Коалиција Маргини* беше главен носител на активностите на осмиот Викенд на гордоста во Скопје (*Skopje Pride Weekend*) под наслов „Суров оптимизам“ (на повеќе локации во Скопје), во чии рамки беше одржан фестивалот³⁰ за квир-култура, уметност и квир-теорија.

Во насока на промовирање на правата на трансродовите лица, во партнерство со неформалната група *ТрансФорма*, се изработени 2 видеокампани³¹ за одбележување на Меѓународниот ден за видливост на трансродовите лица, креиран е инфографик³² за одбележување на Trans Remembrance Day 2020, а во партнерство со *Здружението за поддршка на маргинализираните работници СТАР-СТАР* е подготвена брошурата [ХИВ и РОД. ТрансФорма](#) дистрибуираше вкупно 25 хуманитарни пакети за помош на ЛГБТИ-лицата кои беа силно погодени од здравствената криза. Дополнително, обезбедено е психолошко советување за 121 ЛГБТИ-лице.

Фондацијата ИДЕА Југоисточна Европа беше поддржана со цел да се овозможи креирање медиумски содржини за подобро информирање на јавноста во време на пандемијата на КОВИД-19 и подигање на свеста за опасноста од појавување недемократски тенденции кои му штетат на отвореното општество. Креирани се вкупно 102 видеосодржини³³ поврзани со здравствената криза, од кои 21 содржина беа фокусирани кон намалување на

²⁹ Законот е донесен во октомври 2020, но не беше прифатен амандманот за измени и дополнување на член 18.

³⁰ http://coalition.org.mk/wp-content/uploads/2020/08/skopje-pride-week-20_katalog_web.pdf

³¹ <https://www.youtube.com/watch?v=Q3gEi76jktI> и https://www.youtube.com/watch?v=0_gUkUXiMT0

³² <https://www.facebook.com/CoalitionMargins/posts/3108584135915016>

³³ <https://www.facebook.com/vidivakamedia/>

дезинформациите и лажните вести поврзани со КОВИД-19. Единаесет публикувани содржини ги отсликуваат проблемите и предизвиците со кои се соочува ромската заедница, а во повеќе од 13 видеа се посвети внимание на животните приказни на претставниците од различни маргинализирани заедници. Овие содржини имаа за цел да влијаат на намалувањето на негативните наративи за маргинализираните групи, како и на спречувањето на тенденциите за креирање нова стигма кон нив во време на здравствена криза. Објавени се 30 видеа за различни здравствени прашања, 6 видеа беа посветени на образованието и реализацијата на онлајн наставата во време на карантин, 6 видеа сведочеа за прекршувањето на работничките прва, а 14 видеа се посветени на прашања поврзани со културата и проблемите на културните работници.

Здружението за поддршка на маргинализираните работници СТАР-СТАР е поддржано со помош на Програмата за јавно здравје при Фондациите Отворено општество. Годинава, активностите беа насочени конмагање на заедницата на сексуалните работници во справувањето со здравствените, социјалните и економските последици од здравствената криза предизвикана од КОВИД-19. Организиран е хуманитарен настан за собирање средства за помош на сексуалните работници, самохраните мајки и семејствата на сексуалните работници кои егзистираат само од приходи од сексуална работа. Од собраните средства се набавени ваучери за прехранбени продукти, средства за хигиена и лична заштита и пакетчиња за деца. Дистрибуирани се 300 информативни брошури со совети и информации поврзани со превенцијата и начините за заштита од ширењето на заразата. Подготвена е [анализа](#) за влијанијата на КОВИД-19 пандемијата врз менталната, здравствената, социјалната и економската благосостојба на сексуалните работници/-чки. Наодите го потврдија зголемувањето на здравствените нееднаквости во време на пандемија и несигурноста при пристапот до основни здравствени услуги и добра, но евидентирано е и зголемување на случаите на физичко или сексуално насилство врз сексуалните работници. Во согласност со протоколите за заштита, годинешниот Марш на црвените чадори, по повод 17 декември, беше заменет со прес-конференција, на која беа истакнати институционалната негрижа и исклученоста на сексуалните работници од државните антикризни економски мерки. Со поддршката од Град Скопје, во ЈУ *Универзална сала Скопје* се одржа вториот уметнички перформанс *Skopje Red Light District*³⁴ за одбележување на Меѓународниот ден за борба против насилството врз сексуалните работници. Преку посебна платформа, настанот беше пренесуван во живо и го проследија околу 9.300 гледачи, а 77 медиуми известија за настанот преку директни вклучувања и известувања за неговото одржување. Подготвени се 12 месечни електронски изданија на магазинот „S-Work“³⁵.

³⁴ <https://hops.org.mk/skopje-red-light-district-2020/>

³⁵ <https://starsexwork.org/category/swork-magazine/>

ЛИСТА НА ПОДДРЖАНИ ПРОЕКТИ ВО 2020 ГОДИНА

Учество на граѓанското општество во процесот на пристапување во ЕУ

ГРАНТОВИ		
ГРАНТИСТ	НАМЕНА	ИЗНОС НА ГРАНТ ВО УСД
Коалиција Сексуални и здравствени права на маргинализираните заедници МАРГИНИ, Скопје	Унапредување на еднаквоста преку следење и зајакнување на системот за спречување и заштита од дискриминација	\$45.000
Центар за правни истражувања и анализи, Скопје	Следење на спроведувањето на Стратегијата за реформи во правосудството 2020 - 2021	\$44.760
Институт за демократија „Социетас Цивилис“, Скопје	Набљудување на успешноста на работата на Државната комисија за спречување корупција	\$44.965
ВКУПНО:		\$134.725

ДОГОВОРИ ЗА СОРАБОТКА		
ДОГОВОРНА СТРАНА	НАМЕНА	ИЗНОС НА ДОГОВОР ВО УСД
Здружение на граѓани за истражувања за меѓународните односи и европските прашања „Институт Преспа“, Скопје	ЕУ опсерваторија	\$15.039
Коалиција на здруженија на граѓани „Сите за правично судење“, Скопје	Зајакнување на капацитетите на истражувачките новинари во областите од Поглавјето 23, а со фокус на правосудството	\$36.706
Трговско радиодифузно друштво 24 ВЕСТИ ДООЕЛ, Штип	Реализација на ТВ дебата „Дали има европско решение за македонско-бугарскиот јазол?“ по повод второто издание на книгата „Македонското прашање од 1944 до денес“ од Чавдар Маринов	\$3.000
ВКУПНО:		\$54.745

Зајакнати системи на интегритет за борба против корупција на локално ниво

ГРАНТОВИ		
ГРАНТИСТ	НАМЕНА	ИЗНОС НА ГРАНТ ВО УСД
Здружение Избор, Струмица	Зајакнати системи на интегритет за борба против корупција на локално ниво - Општина Дојран	\$9.434
Мултикултура, Тетово	За општина без корупција!	\$9.575
ЕХО - Едукативно-хуманитарна организација, Штип	Правно зајакнување на граѓаните за борба против корупција и судир на интереси на локално ниво	\$9.600
Коалиција на здруженија на граѓани „Сите за правично судење“, Скопје	Корупција? Не во мојата општина	\$9.586
Здружение за правна едукација и транспарентност Станица П.Е.Т., Прилеп	Правна едукација за борба против корупција!	\$9.600
ВКУПНО:		\$47.795

ДОГОВОРИ ЗА СОРАБОТКА		
ДОГОВОРНА СТРАНА	НАМЕНА	ИЗНОС НА ДОГОВОР ВО УСД
Здружение за истражување, квалитет и развој ТИМ ИНСТИТУТ, Скопје	Истражување на јавното мислење на граѓаните во општините Прилеп, Дојран, Охрид, Желино и Карпош, а во врска со ставови, искуства и перцепција за корупција на локално ниво	\$5.589,86
ВКУПНО:		\$5.589,86

Поддршка на процесот за ко-креирање Национален акциски план за Отворено владино партнерство 2021-2023

ГРАНТОВИ		
ГРАНТИСТ	НАМЕНА	ИЗНОС НА ГРАНТ ВО УСД
Здружение за еманципација, солидарност и еднаквост на жените - ЕСЕ, Скопје	Поддршка на процесот за ко-креирање Национален акциски план за Отворено владино партнерство 2021-2023	\$2.500
Центар за граѓански комуникации, Скопје	Поддршка на процесот за ко-креирање Национален акциски план за Отворено владино партнерство 2021-2023	\$2.500
		ВКУПНО: \$5.000

Одговор на социо-економските ефекти од КОВИД-19 преку поддршка на ранливите групи на ниско-платени работници, работници кои се дел од неформалната економија и привремено вработени работници

ГРАНТОВИ		
ГРАНТИСТ	НАМЕНА	ИЗНОС НА ГРАНТ ВО УСД
Финанце Тхинк - Институт за економско истражување и политики, Скопје	Заштита на работнички права во регионот	\$24.600
Здружение на граѓани на текстилните, кожарските и чевларските работници Гласен Текстилец, Штип	Заштита на работнички права во регионот	\$24.596
Здружение за унапредување и заштита на правата на работниците Достоинствен работник, Прилеп	Заштита на работничките права во регионот	\$24.600

Здружение за истражувања и анализи - ЗМАИ, Скопје	Заштита на работнички права во регионот	\$24.600
Здружение за рурален развој Локална акциона група Агро Лидер, Кривогаштани	Заштита на работнички права во регионот	\$24.600
Здружение за истражување на политики Аналитика, Скопје	Заштита на работнички права во регионот	\$24.600
ВКУПНО:		\$147.596

Партнерства во заедниците за унапредување на локалната демократија

ГРАНТОВИ		
ГРАНТИСТ	НАМЕНА	ИЗНОС НА ГРАНТ ВО УСД
Мултикултура, Тетово	Како се вршат набавките во основните училишта според Законот за јавни набавки	\$9.485
Национален ромски центар, Куманово	Политики и практики за адекватно домување	\$9.874
Сојуз на здруженија за рурален развој Мрежа на ЛАГови, Кривогаштани	Јавни пари за јавно добро	\$8.450
Фондација за развој на локалната заедница, Штип	Граѓански објектив 2.0	\$9.990
Регионално географско друштво ГЕОСФЕРА, Битола	А бе, го сакам БАИРО ЧИСТ	\$7.460
Здружение на граѓани Медиа плус, Штип	Кажите за другите да знаат	\$9.778
Александар Кондев	Фотомонографија ПРОТЕСТ(И)	\$1.103
ВКУПНО:		\$56.140

ДОГОВОРИ ЗА СОРАБОТКА		
ДОГОВОРНА СТРАНА	НАМЕНА	ИЗНОС НА ДОГОВОР ВО УСД
Здружение за одржлив развој Милиеуконтакт Македонија, Скопје	Јакнење на капацитетите во три идентификувани локални заедници во Македонија (Битола, Штип и Тетово) во областа заштита на животната средина, спроведување едукативна кампања, консултација со засегнатите страни и подготовка и објавување на анализи на постоечката правна и стратешка рамка за животна средина со фокус на климатски промени во секоја од трите општини	\$37.935,04
Хелсиншки комитет за човекови права, Скопје	Следење на говор на омраза во три идентификувани локални заедници во Македонија (Битола, Штип и Тетово), преку 8 месечен мониторинг, објавување квартални брифинзи со систем за предупредување и објавување финална анализа	\$24.993
ВКУПНО:		\$62.928,04

Брз одговор на кризата предизвикана од пандемијата на КОВИД-19 во рамки на концептот Партнерства во заедниците за унапредување на локалната демократија

ГРАНТОВИ		
ГРАНТИСТ	НАМЕНА	ИЗНОС НА ГРАНТ ВО УСД
Национална мрежа против насилство врз жени и семејно насилство „Глас против насилство“, Скопје	Обезбедување на привремено домување за жени жртви на семејно насилство	\$18.765
Машина продакшн ДООЕЛ, Скопје	Документарен серијал Вонредна состојба - коронавирусот во Северна Македонија	\$13.807
ВКУПНО:		\$32.572

Регионални креативни јадра: искористување на моќта на уметноста и културата за охрабрување граѓанска акција против корупција

ГРАНТОВИ		
ГРАНТИСТ	НАМЕНА	ИЗНОС НА ГРАНТ ВО УСД
Драгана Гунин Стојчевска	Корупција на работни места врз основа на пол (со акцент на жените)	\$10.660
Игор К. Илиевски	Артивизам за промени	\$10.470
		ВКУПНО: \$21.130

Образование на помалите етнички заедници

ГРАНТОВИ		
ГРАНТИСТ	НАМЕНА	ИЗНОС НА ГРАНТ ВО УСД
Фондација за образовни и културни иницијативи „Чекор по чекор“, Скопје	Стратешко партнерство со ФООМ во спроведување на концептот образование на помалите етнички заедници	\$70.000
Фондација за интернет и општество Метаморфозис, Скопје	Отворени образовни ресурси во онлајн наставата	\$10.000
Здружение за заштита на правата на детето, Скопје	Социјална и образовна поддршка на децата на улица во период јули-декември 2020 година	\$12.165
		ВКУПНО: \$92.165

Редовно на часови: акција за вклучување на Ромите во основното образование

ДОГОВОРИ ЗА СОРАБОТКА		
ДОГОВОРНА СТРАНА	НАМЕНА	ИЗНОС НА ДОГОВОР ВО УСД
Фондација за образовни и културни иницијативи „Чекор по чекор“, Скопје	Реализација на активностите од проектот „Редовно на часови: акција за вклучување на Ромите во основното образование“	\$216.391,90
ВКУПНО:		\$216.391,90

Брз одговор на кризата предизвикана од пандемијата на КОВИД-19 во рамки на концептот Образование на помалубројните етнички заедници

ГРАНТОВИ		
ГРАНТИСТ	НАМЕНА	ИЗНОС НА ГРАНТ ВО УСД
ООУ Дитурија, с. Љубин, Скопје	Набавка на техничка опрема за опремување ресурсна училница за дигитална настава и учење	\$7.000
ООУ Рајко Жинзифов, с. Оризари, Велес	Набавка на техничка опрема за опремување ресурсна училница за дигитална настава и учење	\$5.000
ООУ Св. Кирил и Методиј, с. Кучевиште, Чучер Сандево	Набавка на техничка опрема за опремување ресурсна училница за дигитална настава и учење	\$6.000
ООУ Светозар Марковиќ, с. Старо Нагоричане, Старо Нагоричане	Набавка на техничка опрема за опремување ресурсна училница за дигитална настава и учење	\$5.000
ООУ Браќа Рибар, с. Табановце, Куманово	Набавка на техничка опрема за опремување ресурсна училница за дигитална настава и учење	\$6.000
ООУ Неџати Зекирија, с. Коџаџик, Центар Жупа	Набавка на техничка опрема за опремување ресурсна училница за дигитална настава и учење	\$6.000

ООУ Гоце Делчев, с. Василево, Василево	Набавка на техничка опрема за опремување ресурсна училница за дигитална настава и учење	\$6.000
ООУ Страшо Пинџур, с. Карбинци, Карбинци	Набавка на техничка опрема за опремување ресурсна училница за дигитална настава и учење	\$6.000
ООУ Мустафа Кемал Ататурк, с. Долно Количани, Студеничани	Набавка на техничка опрема за опремување ресурсна училница за дигитална настава и учење	\$6.000
ООУ Браќа Рамиз и Хамид, Шуто Оризари, Скопје	Набавка на техничка опрема за опремување ресурсна училница за дигитална настава и учење	\$7.000
ВКУПНО:		\$60.000

ДОГОВОРИ ЗА СОРАБОТКА		
ДОГОВОРНА СТРАНА	НАМЕНА	ИЗНОС НА ДОГОВОР ВО УСД
Фондација за образовни и културни иницијативи „Чекор по чекор“, Скопје	Студија за проценка на состојбите, потребите и предизвиците во спроведувањето на онлајн настава во основните училишта во рурални средини, со настава на јазиците на помалубројните заедници и со деца во социо-економски ризик	\$2.283,50
Биро за развој на образованието на Република Северна Македонија	Превод на скратените наставни програми за основно образование на сите јазици на кои се изведува наставата во Република Северна Македонија, превод на скратените наставни програми за средно образование на албански и турски јазик	\$10.686,29
ООУ Браќа Рамиз и Хамид, Шуто Оризари, Скопје	Донација на таблети и интернет картички за помош на учениците од социјално загрозените семејства за редовно да ја следат онлајн наставата и да ги извршуваат училишните обврски	\$6.800
ООУ Светозар Марковиќ, с. Старо Нагоричане, Старо Нагоричане	Донација на таблети и интернет картички за помош на учениците од социјално загрозените семејства за редовно да ја следат онлајн наставата и да ги извршуваат училишните обврски	\$2.992
ООУ Рајко Жинзифов, с. Оризари, Велес	Донација на таблети и интернет картички за помош на учениците од социјално загрозените семејства за редовно да ја следат онлајн наставата и да ги извршуваат училишните обврски	\$7.208

ООУ Св. Кирил и Методиј, с. Кучевиште, Чучер Сандево	Донација на таблети и интернет картички за помош на учениците од социјално загрозените семејства за редовно да ја следат онлајн наставата и да ги извршуваат училишните обврски	\$1.768
ООУ Браќа Рибар, с. Табановце, Куманово	Донација на таблети и интернет картички за помош на учениците од социјално загрозените семејства за редовно да ја следат онлајн наставата и да ги извршуваат училишните обврски	\$1.360
ООУ Дитурија, с. Љубин, Сарај	Донација на таблети и интернет картички за помош на учениците од социјално загрозените семејства за редовно да ја следат онлајн наставата и да ги извршуваат училишните обврски	\$1.496
ООУ Страшо Пинџур, с. Карбинци, Карбинци	Донација на таблети и интернет картички за помош на учениците од социјално загрозените семејства за редовно да ја следат онлајн наставата и да ги извршуваат училишните обврски	\$9.520
ООУ Гоце Делчев, с. Василево, Василево	Донација на таблети и интернет картички за помош на учениците од социјално загрозените семејства за редовно да ја следат онлајн наставата и да ги извршуваат училишните обврски	\$7.616
ООУ Неџати Зекирија, с. Коџаџик, Центар Жупа	Донација на таблети и интернет картички за помош на учениците од социјално загрозените семејства за редовно да ја следат онлајн наставата и да ги извршуваат училишните обврски	\$4.080
ООУ Мустафа Кемал Ататурк, с. Долно Количани, Студеничани	Донација на таблети и интернет картички за помош на учениците од социјално загрозените семејства за редовно да ја следат онлајн наставата и да ги извршуваат училишните обврски	\$4.760
Фондација за интернет и општество Метаморфозис, Скопје	Институционализација на моделот за Отворени образовни ресурси	\$2.240
ВКУПНО:		\$62.809,79

Мрежна стратегија за правно зајакнување

ГРАНТОВИ		
ГРАНТИСТ	НАМЕНА	ИЗНОС НА ГРАНТ ВО УСД
Хелсиншки комитет за човекови права, Скопје	Правно зајакнување на текстилните работнички за самозастапување	\$40.000

Здружение за правна едукација и транспарентност Станица П.Е.Т., Прилеп	Центар за пристап до правда	\$34.000
ХЕРА - Асоцијација за здравствена едукација и истражување, Скопје	Унапредување на репродуктивните права на Ромките во Шуто Оризари	\$15.790
Здружение на просветни работници за заштита на правата на жените и децата - ЛИЛ, Скопје	Мониторинг и документирање на прекршувањето на човековите права на пациентите Роми	\$6.500
Национален ромски центар, Куманово	Помош за обнова на канцелариите на НРЦ - Куманово	\$7.553
Здружение на правници Роми - ЗПР, Скопје	Социјално претприемништво како модел за самодржливост на услугите за зајакнување на маргинализираните заедници	\$8.152
Хелсиншки комитет за човекови права, Скопје	Социјално претприемништво како модел за самодржливост на услугите за зајакнување на маргинализираните заедници	\$8.200
Фондација ЦЕЕД Македонија, Скопје	Техничка поддршка за започнување социјална деловна активност како модел за самодржливост на услугите за зајакнување на маргинализираните заедници	\$8.200
Здружение за правна едукација и транспарентност Станица П.Е.Т., Прилеп	Социјално претприемништво како модел за самодржливост на услугите за зајакнување на маргинализираните заедници	\$8.200
ХОПС - Опции за здрав живот Скопје	Социјално претприемништво како модел за самодржливост на услугите за зајакнување на маргинализираните заедници и нивно економско зајакнување	\$8.200
Здружение за еманципација, солидарност и еднаквост на жените - ЕСЕ, Скопје	Социјално претприемништво како модел за самодржливост за економско зајакнување на жени	\$8.200
ВКУПНО:		\$152.995

Пристап до правда за најмаргинализираните

ДОГОВОРИ ЗА СОРАБОТКА		
ДОГОВОРНА СТРАНА	НАМЕНА	ИЗНОС НА ДОГОВОР ВО УСД
Здружение за правна едукација и транспарентност Станица П.Е.Т., Прилеп	Воспоставување соработка помеѓу ФООМ и Станица П.Е.Т. заради спроведување на проектот „Пристап до правда за најмаргинализираните“	\$48.270,98
ХОПС – Опции за здрав живот Скопје	Воспоставување соработка помеѓу ФООМ и ХОПС заради спроведување на проектот „Пристап до правда за најмаргинализираните“	\$74.402,76
		ВКУПНО: \$122.673,74

Брз одговор на кризата предизвикана од пандемијата на КОВИД-19 во рамки на концептот Мрежна стратегија за правно зајакнување

ГРАНТОВИ		
ГРАНТИСТ	НАМЕНА	ИЗНОС НА ГРАНТ ВО УСД
ИРИЗ - Иницијатива за развој и инклузија на заедниците, Скопје	Унапредување на здравјето на ромската заедница во време на здравствена криза	\$65.500
НВО КХАМ, Делчево	Унапредување на здравјето на ромската заедница во време на здравствена криза	\$84.500
Национален ромски центар, Куманово	Унапредување на здравствената заштита на Ромките во време на здравствена криза	\$25.000
НВО Романо Чачипе, Скопје	Унапредување на здравјето на ромската заедница во време на здравствена криза	\$65.340

ХЕРА - Асоцијација за здравствена едукација и истражување, Скопје	Подобрување на социјалниот и економскиот живот и сексуалното и репродуктивното здравје на Ромките во време на здравствена криза	\$29.998
Асоцијација за демократски развој на Ромите „СОНЦЕ”, Тетово	Обезбедување на параванна помош за подобро здравје на ромската заедница	\$38.000
ВКУПНО:		\$308.338

Заштита на работничките права на нископлатените и неформалните работници во време на здравствена криза поради КОВИД-19

ГРАНТОВИ		
ГРАНТИСТ	НАМЕНА	ИЗНОС НА ГРАНТ ВО УСД
Асоцијација за демократски развој на Ромите „СОНЦЕ”, Тетово	Справување со економските последици од КОВИД-19 кризата преку поддршка на неформалните работници	\$10.000
ХОПС - Опции за здрав живот Скопје	Заштита на социо-економските и работничките права и правно зајакнување на луѓето кои употребуваат дроги и сексуалните работници во време на КОВИД-19	\$20.000
ХЕРА - Асоцијација за здравствена едукација и истражување, Скопје	Намалување на економските и социјалните последици од здравствената криза кај ромската заедница	\$10.000
Здружение за правна едукација и транспарентност Станица П.Е.Т., Прилеп	Помагање и организирање на маргинализираните заедници за справување со здравствената криза	\$15.000
Хелсиншки комитет за човекови права, Скопје	Поддршка на работниците за време на КОВИД-19 криза	\$20.000
Здружение на просветни работници за заштита на правата на жените и децата - ЛИЛ, Скопје	Заштита на правата на работниците со ниски приходи и неформални работници Роми во услови на КОВИД-19 криза	\$10.000
Здружение Избор, Струмица	Заштита на работничките права на работниците со ниски приходи и неформалните работници во услови на криза поради КОВИД-19	\$10.000

ЕХО - Едукативно-хуманитарна организација, Штип	Остварување и заштита на работничките права и олеснет пристап до институциите и антикризните мерки за помош во услови на криза поради КОВИД-19	\$10.000
Здружение за еманципација, солидарност и еднаквост на жените - ЕСЕ, Скопје	Справување со две зла - здравствени и економски ефекти од епидемијата врз ранливите групи	\$20.000
Национален ромски центар, Куманово	Заштита на работничките права на работниците со ниски приходи и неформални работници во услови на криза поради КОВИД-19	\$14.986
Младински културен центар, Битола	Правна помош и поддршка на граѓаните од формалната и неформалната економија во услови на криза	\$10.000
ВКУПНО:		\$149.986

Предвремени парламентарни избори 2020

ГРАНТОВИ		
ГРАНТИСТ	НАМЕНА	ИЗНОС НА ГРАНТ ВО УСД
Фондација за интернет и општество Метаморфозис, Скопје	Против дезинформации за поголема излезност на изборите	\$12.500
Гудмуд медиа ДООЕЛ, Скопје	Промовирање на поголема излезност на граѓаните на предвремените парламентарни избори на 15 јули, 2020 година	\$40.000
ВКУПНО:		\$52.500

Студентски права и ангажираност

ГРАНТОВИ		
ГРАНТИСТ	НАМЕНА	ИЗНОС НА ГРАНТ ВО УСД
Здружение на граѓани „Младински образовен форум”, Скопје	Ангажирање на младите за младински и студентски политики	\$90.000
Независен академски синдикат Скопје - НАКС, Скопје	Квалитетот на наставата во високото образование	\$29.480
Здружение за едукативен развој ЕКВАЛИС, Скопје	Младински пакети и ангажираност преку младински кампањи	\$19.950
Независен академски синдикат Скопје - НАКС, Скопје	Дополнителни средства за завршување на проектот Финансиска транспарентност и отчетност во високото образование од грант број 10450	\$7.198,26
		ВКУПНО: \$146.628,26

Здравствени политики засновани на права

ГРАНТОВИ		
ГРАНТИСТ	НАМЕНА	ИЗНОС НА ГРАНТ ВО УСД
Коалиција Сексуални и здравствени права на маргинализирани заедници МАРГИНИ, Скопје	Унапредување на сексуалните и здравствените права на маргинализираните заедници	\$78.956
ХОПС - Опции за здрав живот Скопје	Институционална поддршка за ХОПС	\$140.000

Здружение за еманципација, солидарност и еднаквост на жените - ЕСЕ, Скопје	Институционална поддршка за ЕСЕ	\$181.000
Здружение за поддршка на маргинализирани работници СТАР-СТАР, Скопје	Обезбедување поддршка на сексуалните работници во време на и по КОВИД-19 криза	\$45.000
ВКУПНО:		\$444.956

Брз одговор на кризата предизвикана од пандемијата на КОВИД-19 во рамки на областа Здравствени политики засновани на права

ГРАНТОВИ		
ГРАНТИСТ	НАМЕНА	ИЗНОС НА ГРАНТ ВО УСД
Црвен Крст на Република Северна Македонија, Скопје	Дистрибуција на прехранбени и хигиенски пакети во ромски средини (1. дел)	\$100.000
Црвен Крст на Република Северна Македонија, Скопје	Дополнителна дистрибуција на прехранбени и хигиенски пакети во ромски средини (2. дел)	\$12.500
Црвен Крст на Република Северна Македонија, Скопје	Дистрибуција на пакети со производи за хигиена и суплементи во ромски средини (3. дел)	\$166.600
ВКУПНО:		\$279.100

Заштита на работничките права на нископлатените и неформалните работници во време на здравствена криза поради КОВИД-19

ГРАНТОВИ		
ГРАНТИСТ	НАМЕНА	ИЗНОС НА ГРАНТ ВО УСД
Фондација ИДЕА Југоисточна Европа, Скопје	Институционална поддршка на Фондација ИДЕА Југоисточна Европа во време на КОВИД-19 криза	\$50.000
		ВКУПНО: \$50.000

ВКУПНО: \$2.706.764,59

Фондација
Отворено
општество -
Македонија

ул. „Чедомир Миндеровиќ“ бр. 31
п.фах 378, 1000 Скопје

Тел: +389 2 2444 488
е-адреса: fosm@fosm.mk